

DR. BEDŘICH VAŠEK

—

SOCIÁLNÍ KATECHISMUS

—

I. VYDÁNÍ.

—

BRNO 1937.

NÁKLadem SDRUŽENÍ KATOLICKÉ OMLADINY ČSL.

DR. BEDŘICH VAŠEK
—
SOCIÁLNÍ KATECHISMUS

DR. BEDŘICH VAŠEK

Sociální katechismus

V Brně 1937

**Nákladem Sdružení Katolické omladiny
Československé**

IMPRIMATUR. Olomucii, die 14. Julii 1937.
Dr. Joannes Martinù, vicarius generalis.
Nr. 11.589.

PŘEDMLUVA

Jsou věci, jimiž při prvním setkání býváme okouzleni, které se však nám stávají čím prázdnějšími, nudnějšími a protivnějšími, čím důkladněji je poznáváme. A jsou věci jiné, takové, že čím lépe je poznáváme, tím více je milujeme, tím lépe vidíme, tak veliký poklad v nich máme.

Tak sociální nauka Církve: Čím více se s ní obeznamujeme, tím více cítíme, jak vzácný DAR BOŽÍ to jest.

+

Mladý katolík má vstoupiti do života. Starší dělník, rolník, stojí již v životě, jak když člověk se brodí až po pás vodou. Ale který katolík stojí v životě, ten musí býti připraven na myšlenkový boj. Druzí přijdou s námitkami, a těžkými námitkami proti katolickým zásadám. Do života musíme jíti vyzbrojeni znalostí katolických zásad sociálních. Musíme býti vyzbrojeni dobře. Jinak prohrájeme bídně my, a katolická věc s námi.

Více ještě, Bůh chce, abychom byli rozsévачi katolických sociálních zásad ve světě, abychom byli šířiteli SOCIÁLNÍ PRAVDY. — Viděl's rozsévачe? Aby mohl rozsévati požehnané sítě, to síť musel napřed po svém boku v plné rozsévce míti, aby ruka měla z čeho nabírat! — Tak když si budeš osvojovati jednotlivé otázky této knížečky: budeš zásobovati svůj rozum, abys mohl, až Ti dá Bůh vhodnou příležitost, požehnaně rozsévati katolickou sociální pravdu.

+

Jako když obracím listy v obrázkovém časopise a na každé stránce nové obrázky, tak střídají se v této chvíli před mým duchem výjevy:

Dělník v nedělní odpoledne, skloněný nad „Sociálním

notlivých otázek.

Mladý Omladinář a mladý Orel, sedící v teplý podvečer na lávce v zahradě, v rukou „Sociální katechismus“, duch hluboko zahloubán do otázek.

Skupina mladých jinochů (studijní sociální kroužek), čtou pomalu odstaveček za odstavečkem, debatují o smyslu přečteného, nové a nové náměty při debatě jim přicházejí, diví se, jak málo pročtou za jeden večer. Tak malou se jim napřed zdála ta knížečka „Sociálního katechismu“ — kolik týdnů a večerů budou ještě potřebovati, než dočtou a prodebatují až ke konci?

Postavy katolických žen a dívek, uvědomujících si, že v demokratickém státě i ony nesou přímou odpovědnost za vývoj poměrů, že tedy musejí mít jasnou v základních pojmech sociálního života, a proto pozorně čtoucí v „Sociálním katechismu“ větu za větou.

Kolik těch různých obrázků před mým duchem jest!

+

I tato malá knížečka chce být rozsěvačem: rozsěvačem dobrých semen pravdy, nasbíraných v evangeliu, ve spisích církevních spisovatelů, v encyklikách Náměstků Kristových.

Jdi tedy již, ty drobný maličký rozsěvači a rozsévej v duších, v selských statcích, v dělnických bytech, ve spolkových místnostech, továrnách, všude, kde duše se chtějí propracovati k spravedlnosti a k Boží pravdě!

SOCIÁLNÍ OTÁZKA

Pojem a důležitost sociální otázky.

1. Co se rozumí sociální otázkou?

Sociální otázkou se rozumí souhrn všech - zvláště hospodářských - závad, které znemožňují nebo podstatně ztěžují život jednotlivých stavů neb tříd.

Jedná se tedy v sociální otázce na příklad o tom, zda získané hospodářské statky jsou přidělovány jednotlivým vrstvám přiměřeně, zda rozdělení majetku je dobré, zda jsou dobré poměry bytové u jednotlivých vrstev, zda jsou jim přiznávána politická a jiná práva podle spravedlnosti atd. Jedná se však v sociální otázce i o tom, jakými příčinami byly tyto závady zaviněny a jakými prostředky by se mělo pracovat o jejich odstranění.

Velmi často se sociální otázka bere v užším smyslu, a myslí se jí otázka dělnická: otázka dělnické mzdy, pracovní doby, dělnických bytů, práce žen atd.

V tomto „Sociálním katechismu“ budeme se obírat sociální otázkou v jejím rozsahu širším. Ale otázce dělnické věnujeme v jednom oddílu zvláštní pozornost.

2. Co je cílem při řešení sociální otázky?

Cílem při řešení sociální otázky je, by se každému stavu dostalo ve společenských právech a hospodářských statcích spravedlivého podílu a aby každá vrstva a skupina měla to místo ve společnosti, které jí patří. - Jinými

slovy: Má se vytvořit zdravý sociální řád, v němž každý stav je zařazen tam a jest vybaven takovými právy, aby z toho měli co největší prospěch i jednotlivci i stav i společnost celá.

3. Proč je velmi důležité, aby sociální otázka byla dobře vyřešena?

Dokud trvají závady ve společnosti, není možno, aby byl mezi lidmi pokoj. Jedni mají nadbytek, jiní nedostatek. Pak značná část lidí nosí v sobě mučivé vědomí, že se na nich děje křivda, dostavuje se nespokojenost a otrávenost, která se vybíjí i na venek ve vzpouřách proti stávajícím řádům. Pak snadno nastupují stavy, které jsou protivou sociálního řádu: krise, zmatek, chaos.

4. Co nutno reformovati (napravovati), aby mohla být správně vyřešena sociální otázka?

Dvojí náprava je nutná: náprava zařízení a náprava mravů.

a) Je třeba nápravy zařízení: Musejí býti zlepšeny zákony, musí býti vybudována nebo zdokonalena různá opatření, jako je sociální pojišťování, různá zařízení pro zemědělce, živnostníky, obchodníky a dělníky. Tato zařízení jsou jako stroj, kterým se pracuje, - čím dokonalejší stroj, tím lépe se pracuje, tím bezvadnější výrobek se zhotoví. Čím lepší zákony, čím lepší ústavy, školy, úřady, silnice, obchodní smlouvy atd., tím lépe se žije ve státě.

b) Je třeba nápravy mravů. Nejlepší zákony a nejlepší zařízení by neznamenal nic, kdyby lidé, kteří je provádějí anebo kteří jich používají, byli nemravní a zneužívali jich ke zlému. Neboť nejlepších zařízení je možno zneužít a proměnit je v něštěstí pro národ, když je mají v rukou lidé nemravní. I nejlepší auto, které by mohlo dělati služby výtečné, stává se škůdcem lidí, řídí-li je šofér neschopný nebo špatný.

A tak, mají-li se zlepšiti sociální poměry, musí se lidstvo bezpodmínečně odhodlati k obojí nápravě: i k nápravě zevnějšího řádu společenského i k nápravě mravnosti v lidských srdcích. Když schází kterákoliv z obou, je s lidstvem zle.

Kdo má povinnost spolupracovati při řešení sociální otázky.

5. Proč mají o to usilovati jednotlivci a soukromá sdružení?

Bůh žádá, aby člověk to, nač stačí jeho síly, prováděl také sám a nespoléhal pohodlně toliko na jiné. Nemá vždy trpně čekat, až se o něho postarají jiní. - Bůh dal dále člověku rozum, aby i sám hledal cestu k pravdě a řádu, a musíme míti jistou důvěru v lidský rozum.

Ku provádění úkolů, na které síly jednotlivců nestačí, má člověk se sdružit s jinými a takto ve spojení s nimi zvýšiti své síly. Sdružené lidské síly jsou jako spojené kapky vody: jednotlivá krůpěj sama o sobě je nepatrná, bez síly, bez významu; ale když se miliony krůpěj spojí v řeku, jaká mohutná síla!

6. Proč má o vyřešení sociální otázky pracovati stát?

Stát má veliký vliv na vytvoření veřejných poměrů mezi obyvatelstvem svého území. Zákon, různá zařízení sociální a kulturní, školství, služba vojenská, národní hospodářství, atd., na to vše má stát rozhodující vliv a těmito zařízeními působí pak na vytvoření smýšlení v duších a na sociální poměry. Tiskařský lis otiskuje obraz, který je v něm upevněn, na archy papíru, a všechny tyto archy přicházejí pak ze stroje ven majíce na sobě vytištěn tento obraz. Poněkud podobně - ne ovšem s takovou nutností, poněvadž se zde uplatňuje také svobodná vůle člověka - stát svými zařízeními ovlivňuje du-

še a veřejný život. Člověk nežije jen ze zásad; žije i ze svého prostředí a ze státních zařízení. Stát může svými zařízeními jednotlivcům práci velmi usnadňovati nebo ztěžovati nebo i dokonce znemožňovati.

Vliv státu na sociální život jest nesmírný. Proto mají vlády, zákonodárcové a úředníci velikou odpovědnost, aby této své moci používali jen k dobrému a plně ji využili také k řádnému řešení sociální otázky.

7. Proč je církev nepostradatelným činitelem při řešení sociální otázky?

a) Vyřešení sociální otázky stojí a padá s podmínkou, zda bude plně zabezpečena mravnost. Ale jednou z nejvyšších mravních a duchovních sil je církev. Je mravní mocí tak nepostradatelnou, že kdyby byla vyloučena, všechno úsilí o vyřešení sociální otázky by jistě skončilo nezdarem.

Církev nemá sice nějakého do podrobností propracovaného sociálního programu, protože Bůh ji neposlal, aby prováděla sociální a politické reformy ve státech, nýbrž aby spasila duše. Kde se však duch evangelia dokonale uskuteční, nutně z toho vyplývají požehnané důsledky i pro život sociální.

b) Tři velké služby koná církev při řešení sociální otázky:

Předně vede lidi k tomu, aby chápali všechno, i sociální život a sociální práci, ve světle posledního cíle, a aby tedy nechápali jej bludně jen z pozemského hlediska. Čistě pozemské chápání vede k osudným důsledkům pro lidstvo, život se stává nerozřešitelnou hádankou.

Dále působí křesťanství na lidské duše, aby nejen poznaly své sociální povinnosti, nýbrž aby je též ochotně a svědomitě podle ducha plnily.

A konečně ze zásad evangelia vyvozuje cír-

keř bezpečně i některé vedoucí zásady také pro život sociální, a tyto zásady pak dovedou jako kvas prokvasiti i nejrozmanitější obory společenského života.

R O D I N A

Důležitost a náboženský ráz rodiny.

8. Proč nelze rodiny všeobecně a trvale ničím nahraditi?

V případech ojedinělých nebo na nějakou kratší dobu a v omezeném měřítku je možno rodinu nahraditi, na př. společnou výchovou, hromadným stravováním a pod. Trvale však a všeobecně nelze jí nahraditi, protože má nesmírný význam:

a) Pro děti. V rodině - všeobecně vzato - dostává se dítěti lepší výchovy než při výchově hromadné. Neboť rodiče se mohou dítěti více věnovati, mohou více přihlížeti k jeho zvláštním vlohám a potřebám a rozvíjeti je, mají od Boha vloženo v srdce více lásky než cizí lidé. Rodina je nejpřirozenější půdou pro tělesný i duchovní rozvoj dítěte.

b) Pro manžely. V manželském soužití se muž a žena přirozeně doplňují, jejich duch se přirozeně rozvíjí a roste, jejich srdce nalézají v manželce, manželce nebo v dětech uspokojení a štěstí, jsou si vzájemnou oporou v životních těžkostech, v celém jejich životě nastává jistá duchovní vyrovnanost a klid. Podporují se navzájem nejen v pozemských úkolech, nýbrž i na cestě k věčnému cíli.

c) Pro národ. Rodiny jsou školkou, která dodává obci a státu občany. Dodává-li stromky zdravé, je zdravý potom i stát, jenž se z těchto občanů skládá. - Dodává-li stromky zakrslé,

nezdravé, jest potom zakrslý i les, jenž se z těchto zmrzačených stromků skládá, to jest upadá národ, jemuž rodiny dodávají občany mravně ubohé. Ne jeden slavný národ bídne vyhynul, protože rodinný život v něm byl zchátralý.

d) Pro náboženství. Jest zkušeností věků: Ve kterých zemích je rodinný život na vysoké úrovni, tam zkvétá i náboženství, tam je pro kněžství hojně dobrého dorostu, tam vzácně se rozvíjí život řeholní, tam v soukromém i veřejném životě náboženství je ve vážnosti a může rozvinouti své požehnané účinky. Ve kterém národě poklesne nebo dokonce propadne zkáze život rodinný, tam bývá pokleslé a propadá zkáze i náboženství.

9. Proč je velkým dobrodiním Božím, že Spasitel povýšil manželství na svátost?

Povinnosti a úkoly, které na sebe manželé berou, jsou velmi těžké, zvláště protože si mají vespolek pomáhati nejen v životě pozemském, nýbrž i k dosažení cíle věčného. Jsou dále velmi těžké také povinnosti, které mají manželé ke svým dětem, aby je dobře vychovali nejen pro život časný, nýbrž i věčný. Dobrý život rodinný je jenom tam, kde vládne stálá obětavost, sebezapírání a nevyčerpatelná láska.

Ale na splnění úkolů tak velkých přirozené síly člověka nestačí. Proto nekonečná Dobrota Boží povýšila manželství na svátost, to jest uděluje mu nebeské posvěcení a nebeské síly, a to nikoli jen pro okamžik sňatku, nýbrž po celý život, dokud smrt manželů nerozloučí.

10. Proč odevzdal Bůh církvi pravomoc nad manželstvím?

Manželství je svátostí, a pravomoc nad svátostmi odevzdal Bůh církvi.

Dále manželství ukládá často manželům po-

vinnosti tak obtížné, a vnitřní hnutí, která proti manželství pracují, bývají tak nebezpečná, že Bůh viděl, že je nutno, aby neponechával pravomoc nad manželstvím lidem, kteří by snadno dělali nebezpečné ústupky lidským slabostem; proto vyhradil je církvi, aby bděla nad tím, aby základní požadavky manželství se zachovaly.

Jak by nezadržitelně od stupně k stupni upadalo manželství, kdyby o něm rozhodovali jenom lidé se svými slabostmi a se svými špatnými sklony!

11. Co souditi z hlediska náboženského o manželství občanském?

S hlediska náboženského je čistě občanské manželství velkým neštěstím. Neboť před Bohem je takové manželství neplatné, a proto manželé, kteří v něm žijí, žijí ve hříchu, nemohou dostati, pokud v něm žijí, rozhřešení, ani nesmějí míti církevní pohřeb.

Mimo to zbavují se všech těch milostí, které propůjčuje Pán Bůh těm, kdo mají sňatek církevní neboli kdo přijímají svátost stavu manželského.

12. Má také stát právo rozhodovati o manželských záležitostech?

Manželství je záležitost tak důležitá, že i stát musí míti na ni zájem. Poněvadž však pravomoc o otázkách manželských odevzdal Kristus v podstatných věcech církvi, smí a má stát s důvěrou přenechatí zákonodárství v těchto věcech církvi.

Jsou ovšem v manželském životě věci, které plným právem smí pořádati svými zákony stát, na př. majetková ustanovení, pro něž církev nebyla vybavena od Krista pravomocí.

Poměr manželů mezi sebou.

13. Jaké povinnosti mají k sobě manželé?

a) Manželé jsou si navzájem povinni láskou. Ne láskou smyslnou, která často brzo vyprchává, nýbrž láskou, která trvale a opravdově chce blaho druhého.

Je tedy proti mravnímu řádu, když někdo vtupuje do manželství jen ze sobeckých pohnutek, aby sám jen získal výhody, aby mu druhý sloužil, aby druhého využítkoval.

b) Tato láska žádá, aby manžel (manželka) druhému pomáhal, měl porozumění pro jeho potřeby, měl trpělivost s jeho slabostmi, aby druhému byl oporou i v úsilí o věčný cíl, a to především dobrým příkladem a horlivostí ve všech ctnostech.

Láska žádá, aby manželé si zachovali manželskou věrnost, jak to nařizuje šesté a deváté Boží přikázání.

Láska dále žádá, aby si manželé navzájem pomáhali nésti kříž a podporovali se zvláště v dobách utrpení, nemoci a stáří.

14. Jsou správné moderní snahy, aby manželka nebyla podřízena muži v rodině?

Každá společnost musí mít jednotné vedení, jinak se rozpadá. To platí i o rodinách. Zkušenost ukazuje velmi často, že tam, kde se odpírá poslušnost muži, dochází k rozvratu rodiny. Písmo sv. samo, majíc na zřeteli potřeby rodin, přikazuje: „Ženy mužům poddány buďte!“ - „Muž je hlavou ženy.“

Ale tato podřízenost nesmí býti taková, že by snižovala lidskou důstojnost ženy. Manžel má býti manželce nadřízen tak, jako Kristus je nadřízen církvi: „Muži milujte své manželky, jako i Kristus miloval církev a vydal sebe sama za ni... Tak i mužové mají milovati své manželky jako tělo své. Kdo miluje svou manželku,

sám sebe miluje" (k Efeským 5, 25-28). Jak Kristus vzhledem k církvi, tak i manžel vzhledem k své manželce má míti na zřeteli stále její blaho a má pro ni býti schopen i největších obětí.

15. Smí se hříšným způsobem zamezovati početí?

„Každé manželské obcování, při němž jest úkon úmyslným zásahem lidí olupován o svůj přirozený účinek, to jest dáti život dítěti, jest přestoupením Božího a přirozeného zákona, a ti, kdo se dopustili něčeho takového, poskvrnili své svědomí těžkou vinou" (Encyklika o křesťanském manželství).

16. Je mravně dovolena sterilizace?

Sterilizaci někde, na př. v Německu ve Třetí říši, nařizuje v řadě případů stát. Jinde ji nechají dobrovolně na sobě provést jednotlivci.

Ale sterilizace je těžkým hříchem proti pátému Božímu přikázání. Neboť naše tělo není naše, abychom si s ním mohli dělati, co chceme. Naše tělo jest toliko statek nám od Boha svěřený, nesmíme s ním libovolně nakládati nebo je jakkoli mrzačiti; smíme ho používatí jen k účelům, pro které je člověku Bohem zapůjčeno.

17. Je mravně dovolen umělý potrat?

Umělý potrat, při němž se ničí život dítěte ještě nenarozeného, jest vraždou a tudíž jedním z nejtěžších hříchů proti pátému Božímu přikázání.

18. Proč je manželská rozlučka pro jednotlivce i pro společnost velkým neštěstím?

a) Rozlučka je neštěstím předně pro dítě. Neboť v srdci dítěte z rozloučených manželství zůstává často pro celý život bolestný osten. Mnohdy bývá takové dítě ještě opuštěnější a nešťastnější než úplný sirotek.

b) Manželé sami často celý život nedovedou se zprostiti příznaků vzpomínek na prvé platné manželství. Ve své osamocenosti často se rozhodnou pro nový sňatek, který je v očích církve neplatný a zamezuje jim přístup ke sv. svátostem, duši uvrhuje v nebezpečí věčného zatracení. - Kde je možnost rozluky, tam snáze manželé propadají pokušení k nevěře, vyhýbají se dětem, aby nebyly v případě rozluky na obtíž a vůbec zabezpečují se manželé pro takový případ, a o naprosté důvěře, jaká je nutná v manželství, není někdy řeči. - Kde je možnost rozluky, tam často i maličké neshody, na které by se jinak snadno zapomnělo, stávají se jiskrou, z níž vzniká hrozivý požár manželských svárů.

c) Rozluka je neštěstím i pro společnost. Neboť ona patří k těm žalostným sociálním zjevům, které, když jednou se uvedly v život, rostou jako lavina, stále dále a dále šíří své zhoubné účinky, a nic nedovede udržeti jejich zhoubných následků v nějakých mezích. Přispívají ke stále většímu úpadku mravnosti u národů, jak v životě jednotlivců, tak v rodinách, tak v celém veřejném životě národa.

Proto musí býti cílem, aby i tam, kde rozluka byla zákonem povolena, byla znovu odvolána, a aby plně se provedlo slovo Kristovo: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Matouš 19, 6).

Poměr mezi rodiči a dětmi.

19. Proč mají rodiče přirozené právo a povinnost vychovávat děti?

Rodiče dávají život dítěti. Ale dítě rodič se je ve stavu velmi nedokonalém; i po stránce těla i po stránce ducha potřebuje ke svému rozvoji po řadu let pomoci jiných lidí. Je přirozené, že tato pomoc je právem a povin-

ností těch, kdo mu dali život, tedy rodičů. „Rodiče mají prvé a původní právo určovati výchovu dítek, které jim daroval Bůh, v duchu pravé víry a ve shodě s jejími zásadami a předpisy. Zákon a jiná opatření, která vylučují tuto přirozeným zákonem danou svobodu rodičů v otázkách školy nebo ji hrozbami a donucováním zbavují účinnosti, jsou v rozporu s přirozeným zákonem a jsou ve své nejvnitřnější podstatě nemravná“ (Enc. Spalčivou starostí). Proto mluví Pius XI. v téže encyklice k pronásledovaným německým katolíkům: „Žádná pozemská moc nemůže vás zbaviti Bohem ustanoveného pouta odpovědnosti, které vás poutá s vašimi dětmi. Nikdo z těch, kdo vás dnes utiskují ve vašich výchovatelských právech a kdo dělají, jakoby přejímali od vás vaše výchovatelské povinnosti, nebude moci místo vás Věčnému soudci odpovídati, až se vás otáže: Kde jsou ti, které jsem ti dal? - Kéž každý z vás bude moci odpověděti: Z těch, které jsi mi dal, neztratil jsem nikoho“ (Jan 18, 9).

20. Které jsou hlavní povinnosti rodičů při výchově dětí?

a) Rodiče mají se starati o pozemské potřeby dětí: aby tělu se dostalo pokrmu, šatu a vůbec všeho, čeho je potřeba k zachování a rozvoji tělesných sil; aby rozum a ostatní duševní schopnosti se probudily a rozvíjely; aby dítě se připravilo řádně na nějaké životní povolání, aby jednou, až dospěje, dovedlo si samo poctivě vydělávati chleba; aby se vzdělalo i na řádného občana, který v mezích svých možností ochotně pracuje pro obecné blaho.

b) Ale rodiče nesmějí zapomínati, aby vychovávali dítě i pro život věčný; aby je navykali ochotnému plnění i povinností náboženských; aby v něm vychovávali takové ctnosti, které udržují duši v přátelství Božím. Je-li

velmi odpovědná a plná obtíží již výchova pro řádný život pozemský, jest výchova pro život v milosti a pro spásu ještě daleko odpovědnější a obtížnější.

21. Jaké povinnosti k výchově mají stát a školy?

Stát má svými školami poskytnouti dětem vědomosti a dovednosti, které jsou potřebné dnes pro život, ale kterých jim rodina poskytnouti nedovede. Ale škola musí podle přirozeného zákona pracovati jako pomocník rodiny a ve shodě s ní, a nesmí v ní býti nic, co by škodilo náboženskému a mravnímu životu dětí. „Věřícím se musí dostávatí od dětství vyučování takového, aby se jim nejen nic nepodávalo, co by bylo proti katolickému náboženství a mravní bezúhonnosti, nýbrž aby vyučování v náboženství a mravnosti zaujímaló význačné místo“ (Církevní zákoník, § 1373).

Rodiče musejí bdíti nad tím, aby tento příkaz byl školou zachováván. Musejí dále bdíti nad tím, zda se snad děti nestýkají s dětmi špatnými, (zvláště dojíždějí-li do vzdálené školy vlakem nebo autobusem nebo docházejí-li tam pěšky), jaké knihy si vypůjčují a čtou, jaké časopisy si odbírají a půjčují, do jakých spolků chodí, zda snad ve škole při koedukaci nebo mimo školu nevytváří se mezi chlapci a děvčaty poměr, který pro duše není zdravý, a pod.

22. Jak mají rodiče véstí své děti odrůstající nebo dospělé, samostatně již vydělávající nebo studující?

Jen tehdy mohou rodiče očekávati, že jich budou odrůstající děti poslouchati, když hned od nejútlejšího dětství a pak stále je vychovávají k naprosté, ale ochotné a radostné poslušnosti.

Ale čím více děti odrůstají, tím nebezpečnější by bylo vynucovati od nich poslušnost jen zevnějšími donucovacími prostředky nebo do-

konce násilím. Nutno jim podávati takové po-
hnutky a vysvětlení, aby poslechly rády, z vnitř-
ního přesvědčení, aby dovedly konati dobro i
samy, když nikdo nad nimi nestojí. Je potřebí
tříbiti jejich svědomí, aby vždy volily
dobro a jednaly z ušlechtilých úmyslů. Právě
v těchto přechodných dobách, kdy činí prvé
samostatné kroky v životě, vyžaduje jejich ve-
dení zvláštní prozíravosti a pevnosti.

Také v této době mají rodiče těžkou odpo-
vědnost za to, zda snad jejich děti nejsou čle-
ny ve spolcích, v nichž se o náboženství
nedbá, zda nečtou věci nebezpečné, zda vůbec
se chrání prostředí, které by je strhlo pro celý
život na špatné cesty.

Velmi důmyslně musejí rodiče, zvláště svým
příkladným životem, odrůstající děti upevňo-
vati ve věrnosti k náboženství a v lásce
k němu.

Také v hospodaření s vydělanými
penězi mají rodiče popřáti odrůstajícím dě-
tem jistou volnost, při tom musejí je obezřetně
vésti tak, aby této volnosti používaly jen k do-
brému.

23. Jak se mají odrůstající a odrostlí mladí lidé chovati k svým rodičům?

I pro odrostlé děti platí čtvrté přikázá-
ní Boží, ukládající dětem vůči rodičům úctu,
lásku a poslušnost. A kdyby syn nebo dcera by-
li sebevětším pánem, čtvrté Boží přikázání k ro-
dičům, aspoň pokud se týká úcty a lásky, za-
chovati musí. Co dříve dělali neuvědoměle, to
mají nyní konati z uvědomělého vnitřního roz-
hodnutí. Samo sebou se rozumí, že posloucha-
ti mají jen tehdy, když to, co rodiče přikazují,
je moudré.

A mají své rodiče podle svých možností a
podle jejich potřeby také hmotně podpo-
rovati.

24. Jak připravovatí odrostlé a odrůstající mladé lidi na jejich budoucí život rodinný?

Nejdůležitější věc jest, aby mladí lidé ze své povahy odstraňovali všechny špatné nebo nepříjemné vlastnosti a návyky, které by jednou mohly býti na závalu v jejich příštím rodinném životě. Zvláště ať si zachovají čistou duši.

Ať záhy si strádají úspory, aby svou vlastní vinou jednou nezačínali nový rodinný život s prázdnýma rukama.

Ať se vycvičí ve svém povolání, aby se vyškolili na dobré odborníky, aby tak tím více zabezpečili své postavení. Dívky ať se dobře vyškolí v kuchyni a ve vedení domácnosti.

Ať jsou poučeni o základních pravdách týkajících se manželství a rodinného života, aby jasně věděli, co je čeká a jaké úkoly mají splniti. Poučení si mohou zjednatí buď v soukromém rozhovoru nebo ve spolehlivé přednášce nebo četbou dobré knihy, brožury nebo pojednání v časopise.

Velmi dobré jest, prodělají-li stavovské exercicie.

Ať se také vroucně a vytrvale modlí, aby při volbě manžela neb manželky volili správně a nedali se pomásti okolnostmi jen zevnějšími a prchavými.

Co nutno podnikati pro upevnění rodiny.

25. Kdo může a má pracovatí pro upevnění rodiny?

Jednotliví příslušníci rodin, každý v mezích svých možností: neboť kdyby rodiny svépomocí nedělaly, co udělat mohou, každá vnější pomoc by byla neúčinná.

Stát svým zákonodárstvím a svými úřady

má povinnost udržovati prostředí v takovém stavu, aby bylo příznivé pro rodinný život.

Jiné veřejné svazky (obce, země), soukromá sdružení (spolky hospodářské, vzdělávací), jakož i jiní činitelé (tisk, vlivní jednotlivci) mají stát v této práci podporovati.

Církev má probouzeti a zvyšovati mravní síly v lidech, protože dokonalý rodinný život je možný jen tam, kde je vysoká mravnost u příslušníků rodiny.

26. Co je podnikati pro rodinu po stránce mravní?

Je potřebí potírati všecko, co ve veřejném a soukromém životě nebezpečně ohrožuje mravnost. Proto stát, jeho zákony a jeho úřady nesmějí trpěti, aby se šířila nemravnost romány, tiskem, divadlem, kinem, plakáty, doporučováním věcí, které zavinují úpadek mravnosti u jednotlivců. Bezohlednými musejí býti úřady i tehdy, když nemravné věci se vystavují a šíří ve jménu umění nebo reklamy. Mravní hniloba je velmi nakažlivá, a snadno mohou jí býti zasaženy i rodiny, které až dosud skvěle si uchovaly bezúhonnost.

27. Co podnikati pro rodinu po stránce sociální?

Skoly ať si nepřisvojují dítěte více, než je toho opravdu třeba; neboť jinak se odcizuje rodinnému životu.

Spolky ať nekladou na své členy požadavky přílišné; jinak zaberou tolik času a tolik zájmu, že rodina tím nutně trpí.

To platí i o zábavách, tělocviku, sportu, turistice. Jinak vše, co se v takových hnutích získá, je zapláceno příliš draze - úpadkem rodinného života.

28. Co podnikati pro rodinu po stránce hmotné?

Především je nutno, aby mzda otců rodiny byla taková, aby dostačila na slušnou vý-

živu celé rodiny, i s nedospělými dětmi. Jinak by byla nucena manželka a snad i nedospělé děti vydělávati mimo dům, aby bylo z čeho krýti nutné výdaje.

Je velmi dobré, když plat nebo mzda otce je doplňována rodinnými přídatky, podle počtu nezaopatřených dětí.

Velmi důležité jest, aby se pečovalo o pořízení zdravých rodinných bytů. Ohromné nájemné domy v přelidnělých městech a byty nezdravé jsou pařeníštěm, v němž snadno se ujímá a šíří zlo, a stávají se velkým hřbitovem pro těla i pro duše. Naopak byty zdravé, zvláště v domcích menších s nějakou zahrádkou („osídlovací akce“), jsou požehnáním pro rodinný život. Pomoc státu pro stavbu takových bytů se bohatě vyplácí.

Těžkou pohromou pro rodinný život jsou nepřímé, spotřební daně. Neboť rodiny s četnými dětmi musejí více nakupovati požívatin, prádla, látek na šaty atd. než rodiny malé nebo svobodní a tak jsou daněmi nepoměrně více postiženy. Proto se musí pracovati o to, aby daně nepřímé byly co možná nahrazeny daněmi přímými.

Je spravedlivé, aby těm rodinám, kde je více dětí, byly poskytovány úlevy na dráze, při vyměřování daní, ve vojenské službě a pod.

Jest jen vítati, když dědictví, zvláště tam, kde se jedná o dědice blízké příbuzné, není zatěžováno velikými poplatky. To platí zvláště o dědictvích, kde běží o menší majetek.

29. Co podniknouti pro rodinu po stránce náboženské?

Všecky prostředky pro upevnění rodiny, jež byly teď vypočteny, musejí býti uvedeny v činnost. Ani jediný nesmí býti zanedbán.

Ale i kdyby se jich použilo sebe svědomitěji, ony samy nestačí. Rodina jest ohrože-

na tak nebezpečně, že pouhé přirozené síly jí nezachrání. Je nutno používat i prostředků nadpřirozených, náboženských, protože co je nemožno lidem, není nemožno Bohu.

Je potřebí zdvojnásobit náboženskou péči o rodinu. Upevňovati v ní křesťanského ducha kázáním, bohoslužbou, modlitbou, sv. svátostmi, náboženským tiskem, exerciciemi. Je potřebí tvořiti v té nebo oné formě sdružení, bratrstva křesťanských rodin, křesťanských otců, křesťanských matek, kde by se křesťanský duch soustavně pěstil. Je třeba stále obracet zrak rodin k Svaté Rodině nazaretské, následovati jí jako vzor, vyprošovati si její pomoci.

ŽIVOT HOSPODÁŘSKO-SOCIÁLNÍ

Základní zásady hospodářského života.

30. Proč je v současném hospodářském životě lidstva veliký zmatek?

Že v hospodářském životě lidstva rozvrat a zmatek jest, to je patrné v celém kulturním lidstvu. Neboť kolem nás a v celé Evropě hospodářská krise; úžasný vzestup techniky a současně nebývalá nezaměstnanost; nadvýroba v továrnách a bída v zákaznictvu; stoupající proletarisace; sociální vření.

Velká část této rozháranosti je způsobena tím, že hospodářský život a hospodářské statky byly odtrženy od svého velkého určení a prohlášeny za samostatný obor v životě, řídící se jen svými vlastními zákony - jako když kolo je strženo se své osy u vozu a prohlášeno o něm, že má sloužit jen sobě.

Všecko pozemské má býti ve službách posledního cíle, to jest má býti pomůckou, aby člověk tohoto cíle tím snáze dosáhl. Ale veliká část moderního lidstva prakticky tohoto posledního cíle neuznává. U mnohých posledním cílem jsou hospodářské statky: co nejvíce majetku získati, po případě co nejvíce užiti. Aby byly získány tyto hospodářské statky, obětuje se všecko; i spása duše i práva bližních. Veškerý život hospodářský ztratil svůj

pravý smysl (jaký smysl má vozové kolo jen samo pro sebe bez vozu, jemuž má sloužiti?) a propadl nezachranitelnému bloudění, zmatkům a krisím.

31. Kterak slouží hospodářské statky člověku k dosažení jeho posledního cíle?

Hospodářské statky mají poskytovat člověku potřebné prostředky, aby si jeho tělo zachovalo život a zdraví a mohlo se přiměřeně rozvíjeti. Neboť, aby člověk mohl býti spasen, musí žíti a musí míti příležitost získávati si zásluhy svým jednáním. Aby však mohl si život udržeti, musí míti k tomu jisté hospodářské statky.

32. Jsou hospodářské statky jen pro určitou skupinu lidí, pro ty, kdo jsou majiteli hospodářských statků?

Všichni lidé bez výjimky mají spěti k poslednímu cíli. Proto ať má každý člověk takový podíl na statcích, aby mohl této povinnosti dostáti.

To neznamená, že by všichni lidé nutně musili býti vlastníky pozemkového majetku. Mohou býti i bez něho. Ale ti, kdo jsou majiteli, mají pak povinnost, postarati se, aby se v dostatečné míře dostalo potřebných prostředků životních i těm, kdo majiteli nejsou. (Přirovnání: Zemědělský statek je připsán na př. jen na otce; ale z jeho výnosu slušně žije i matka, děti nezaopatřené doma i na studiích, služební a nádeníci).

33. V jaké míře se má dostávati člověku za dnešních hospodářských poměrů hospodářských statků?

V takové, aby mohl býti slušně živ i se svou rodinou. „Teprve tehdy bude míti hospodářsko-sociální život pevný základ a splní svou úlohu, dostane-li se celku i jednotlivcům všech statků, jež mohou býti získány

z přírodního bohatství a silami přírodními, technickou, společenskou organizací hospodářského života. A těchto statků má býti tolik, kolik je jich zapotřebí, aby se ukojily potřeby a slušné požadavky stavovské a aby se lidé povznegli na onu šťastnější a kulturní úroveň, která - když se jen zachová rozumná míra-ctnosti nejen neškodí, nýbrž velmi jí napomáhá" (enc. Quadragesimo anno).

Není dobře, když si člověk navykne míti mnoho potřeb; pak snadno propadne rozmařilosti, požitkářství a úpadku pozemskému i duchovnímu. Není dobře, když má nedostatek potřebných prostředků; pak snadno tělesně zakrní a duchovně chátrá. Nejlépe je, má-li potřeb a statků tolik, aby se mohla řádně rozvinouti jeho osobnost.

34. Jakou cestou je možno uskutečnit, aby se všem lidem dostalo potřebných hospodářských statků?

Velikému městu, v němž je plno domů a nesčetné jednotlivé byty, málo by pomohlo, že jen několik kilometrů od města na horách jsou bohaté zdroje zdravé vody - kdyby nebylo ústředního potrubí a složité sítě rourové, která rozvádí vodu do jednotlivých bytů až i v nejvyšších poschodích. Je potřebí ústředního tlaku, energií, které by vodu i do těchto výšek hnaly.

Podobně nestačí, aby hospodářské statky byly na světě nahromaděny jen na některých místech. Rozvádějí se do jednotlivých domácností výměnou, kupem, námezdní smlouvou, půjčením, nájmem, darováním, dědictvím a jinými smlouvami, jako složitou soustavou rourovou. A onen tlak, který zde pracuje, který proniká mnohonásobně společnost, a který nesmí býti porušen, aby nedošlo k osudným poruchám, jest spravedlnost a láska. To jest: každému se musí předně dostávat to, nač má

právo. To žádá spravedlnost. - Láska však jde i za hranici spravedlnosti: pomáhá bližnímu i v takových potřebách, kde na pomoc nemá přesně práva.

Soukromé vlastnictví.

35. Nepřežilo se nebo nepřežije se trvale a všeobecně někdy soukromé vlastnictví?

a) Jsou období nebo kraje, kdy se zdá, že soukromé vlastnictví je přežitkem. Ale vždy se zase po nějakém čase ukáže, že trvale a všeobecně soukromé vlastnictví z lidstva nemůže býti vymýceno, že je cosi v lidské přirozenosti, co si žádá soukromého vlastnictví. „Od přírody a tedy od Stvořitele samého bylo lidem uděleno právo soukromého vlastnictví“ (Quadragesimo anno). Soukromé vlastnictví „je v plném souhlase s lidskou přirozeností“ (Rerum novarum).

b) Pravíme, že soukromé vlastnictví nemůže býti odstraněno z lidstva trvale a všeobecně.

Je možno odstraniti je ve skupině lidí vybraných, jak tomu bývá v klášteřích, kde příslušníci mají vše společné. Ale to jsou vybraní lidé, kteří se nad to zavazují slibem chudoby, že se zříkají práva na soukromý majetek.

Je dále možno vynutiti společné vlastnictví i ve velkém měřítku, na př. v celém státě. Ale není důkazu, že by se kde bylo udrželo takové zařízení trvale.

36. Které jsou hlavní důvody soukromého vlastnictví?

a) Osobnosti člověka je soukromé vlastnictví příznivé.

Člověk cítí v sobě povinnost, aby se sám o sebe staral - soukromé vlastnictví umožňuje splnění této povinnosti.

Vlastnictví napomáhá mu, aby se lépe rozvinula jeho osobnost, poněvadž se jím snáze vyvíjejí ctnosti, které jsou pro osobnost požehnáním: přičinlivost, pracovitost, smysl pro povinnost, hospodárnost.

b) Rodina jest upevňována soukromým vlastnictvím.

Rodiče cítí v sobě povinnost zabezpečiti své děti i pro budoucnost - soukromé vlastnictví je k tomu vhodným zařízením.

Rodný domek a půda rodná utužují soudržnost rodiny. Děti bývají soukromným vlastnictvím, převzatým od rodičů, k rodině ještě více připoutány.

c) Společnost získává soukromým vlastnictvím. Když člověk pracuje na svém, přičiňuje se horlivěji, než když pracuje pro majetek veřejný nebo společný. Tak bývá výrobeno statků více, než při veřejném vlastnictví, jest tedy větším ono množství statků, jež pak bývá rozděleno mezi jednotlivce, takže podíly účastníků mohou býti větší. Pak je také možno vydatněji podporovati zařízení kulturní a umožňovati pokrok společnosti. I pokoj ve společnosti je více zajištěn, když každému je přesně stanoveno, co je jeho.

37. Jest soukromé vlastnictví zřízeno toliko pro zájem jednotlivců?

Z toho, co právě řečeno, je patrné, že soukromé vlastnictví není zřízeno jen na to, aby z něho měli prospěch jen jednotlivci, nýbrž že jeho účel jest i sociální, to jest že jím získává i celek. — Čím méně by se vyrobilo hospodářských statků, tím hůře by na tom byla společnost. Když tedy při soukromém vlastnictví vyrobí se více než při společném, větší podíl může připadnouti jednotlivcům. Proto jest oprávněná věta, na prvý pohled nepochopitelná: soukromé vlast-

nictví jest zřízeno i pro účely sociální.

38. Jaké je stanovisko katolické k společnému a veřejnému vlastnictví?

Zkušenost věků ukázala, že při soukromovlastnickém hospodaření se docílí více statků hospodářských, že by tedy lidstvo se trestalo samo, kdyby zavádělo všeobecně a trvale společné nebo veřejné vlastnictví.

Avšak tím se nepraví, že by veřejné vlastnictví musilo býti za všech okolností nedobré pro lidstvo. „Právem se usiluje o to, aby určité druhy statků byly vyhrazeny státu, protože propůjčují vlastníkům moc tak velikou, jaká nesmí býti přiznána lidem, nemá-li býti ohrožen zájem celku“ (Quadragesimo anno). Nebo zase jsou některé podniky tak rozsáhlé a tak nákladné, že jich nedovede nikdo dobře provést, jenom stát.

39. Je každé rozdělení majetku dobré? Je dobré rozdělení majetku, tak jak je dnes?

„Není každé rozdělení statků a bohatství mezi lidmi způsobilé k tomu, aby se jím cíle Bohem stanoveného docílilo vůbec nebo měrou dostatečnou“. „V rozdělení majetku jsou velmi těžké závady“. „Nesmírné množství proletářů na jedné straně a na druhé nesmírné jmění poměrně malé skupiny úžasných boháčů je krajně spolehlivým důkazem, že bohatství tak hojně zjednávané v našem věku průmyslovém není rozděleno správně a že různé třídy nemají takového podílu na něm, jaký by míti měly“ (Quadragesimo anno). „Pozemské statky mají býti spravedlivěji a přiměřeněji rozděleny“ (Enc. Caritate Christi).

Cílem musí býti, aby se co největšímu počtu lidí umožnila účast na majetku.

Není arci možná úplná rovnost majetková. A kdyby se i zavedla, v krátké době by zase zmizela, protože lidé nejsou stejně zdraví, silní, pracovití, šetrní, důmyslní.

I velké majetky, jsou-li spravovány dobře, mohou býti požehnáním pro společnost, poněvadž mohou poskytovat takovou příležitost k výdělku, že si zaměstnanci stojí lépe, než kdyby sami vlastnili drobné majetky; a mohou podporovati takové snahy, které jsou pro lidstvo velikým dobrodiním (na př. umění), pro které však drobné majetky nemají dost pochopení.

Veliké majetky, jejichž účelem jest vydržovati ze svého výnosu důležitá a nákladná zařízení, (nemocnice, školy, kostely, semináře), musejí býti posuzovány jinak než majetky, sloužící čistě soukromým účelům. Ale i takové majetky musejí těm, kdo jsou na nich zaměstnáni, platiti mzdy plně spravedlivé.

40. Jak má člověk používatí výnosu z majetku a svých příjmů? Smí s nimi nakládati docela libovolně?

Z toho, jak používal svých příjmů a svého majetku, bude se člověk jednou přísně odpovídati před Bohem. Bůh svěřuje člověku příjmy, aby byl jejich moudrým správcem, nikoli neomezeným a nezodpovědným pánem. Nejvyšším vlastníkem zůstává Bůh.

Člověk má používatí svých příjmů především na to, aby opatřil stavu svému přiměřené živobytí pro sebe a svou rodinu, a to tak, aby byli i on i rodina zajištěni nejen pro přítomnost, nýbrž i pro budoucnost. Smí také použítí příjmů k tomu, aby rozšířil svůj podnik a dal takto lidem příležitost k dalšímu výdělku.

Když však má přebytky, jest povinen jich použítí pro své bližní. Neboť přebytky svěřuje mu Bůh, „aby jich používal jako dob-

rý služebník prozřetelnosti Boží ku prospěchu ostatních" (Rerum novarum). Může tuto povinnost splnit tím, že koná skutky milosrdenství ihned; může strádati a vynaložiti nastrádaný obnos na nějaký dobrý podnik; může podporovati děti při vzdělání; může použiti na nějaký dobrý účel jiné. Ale musí býti za všech okolností „Služebníkem prozřetelnosti Boží."

41. Je mravně dovoleno odkazovati svůj majetek jako dědictví dětem, po případě i jiným?

Ti, kdo neuznávají nutnosti rodiny, nebo kdo zamítají soukromé vlastnictví, důsledně musejí zamítati také dědictví.

Kdo však vědí, jakou cenu má rodina, ti vědí, jak to na příklad vybízí otce, aby tím usilovněji pracoval, aby mohl něco zanechat svým dětem, aby - až sám zavře oči - neměly život v budoucnosti tak těžký. „Přirozeným úkolem manželství je výchova dětí, ne pouze na nějakou dobu, nýbrž pro celý život; proto je příkazem zákona přirozeného, aby rodiče pro své děti strádali a děti po nich dědily" (sv. Tomáš Aquinský).

Podobně je samozřejmo, že když se uzná jednou právo soukromého vlastnictví, že toto právo s sebou nese, abych směl se svým majetkem dle svého uznání nakládati, a smím-li svůj majetek neb jeho část rozdati jindy v životě, smím to učiniti také, když dělám poslední vůli.

Vedoucí činitelé v hospodářském životě.

Osobnost jednotlivců.

42. Proč má osobnost rozhodující důležitost i v hospodářském životě?

Často se myslí, že v hospodářském životě rozhodují jenom slepé hospodářské „zákony“. Jinde se vyskytuje blud, že stačí jen vytvořit dobrá zařízení, zákony, dobře organizované podniky atd., a vše že půjde. Osobnost člověka mizí, jako by se z ní stalo pouhé číslo, pouhá jednotka v davu. Celá velká „hnutí“ jsou vybudována na tomto osudném omylu.

Ale i v takových hnutích již začíná svítati. Tak vedoucí socialistický myslitel de Man dochází k přesvědčení: „Nejjemnějším, ale též nejzákladnějším problémem veškeré hospodářské přestavby je problém osob.“ Rozhodující není jen zákon, zařízení, program; rozhodující je především člověk, který tato zařízení tvoří, který je provádí. Rozhodující v hospodářském životě je člověk, který si razí cestu, který dovede hbitě používat všech výhodných možností, které jsou kolem něho, který si vytvoří okamžitě prostředky a pracovní program podle daných poměrů. Kde v hospodářském životě vyhynula tato iniciativa jednotlivců, kde není osobního zájmu na věci, tam se lidstvo připravilo o dvě z nejúčinnějších hybných per pokroku. Duch, myšlenka hýbá armádou i hospodářským životem. - Znemožněte vzrůst samostatných, podnikavých, vynalézavých osobností — a odsoudili jste lidstvo k upadání.

Sdružená svépomoc.

43. Proč je tato sdružená svépomoc nutností?

Mají lidé potřeby a úkoly, na které nestačí síly jednotlivého člověka, které však mohou býti bez potíží provedeny, když se jednotlivci sdruží ve větší nebo menší skupiny a spojenými silami pracují. Bůh žádá velmi často po lidech, aby sami jisté úkoly provedli, jinak že jim svých darů nedá. A stejně Bůh žádá, aby lidé spojili své úsilí v organisované akce. Myšlenka sdružování, i na poli hospodářském, má svůj základ ve vůli Boží. - Chceme cíl, t. j. dostatečné množství hospodářských statků. Kdo chce cíl, musí chtíti i potřebné prostředky k jeho dosažení. Proto ve mnohých situacích je spojení sil ve svépomoci příkazem nutnosti.

44. Jsou za nynějších poměrů nutny odbor. organisace?

a) „Vybízíme, aby se tvořila mezi katolíky taková sdružení, která by byla ochránci zájmů na poli sociálním. Tento druh sdružení je velmi vhodným pro naše časy; umožňují svému členstvu, aby si zabezpečilo své zájmy, a současně aby se zachovala víra a mravnost“ (Pius X.).

b) Odborové organisace se nemají tvořiti jen mezi dělnictvem. Pius XI. hořce lituje v Quadragesimo anno, že katoličtí zaměstnavatelé dosud tak málo si založili odborových organisací zaměstnavatelských. Ba v Divini Redemptoris jim to přímo za určitých okolností ukládá za povinnost. „Dnes se častěji přihází v otázce mzdy, že jednotliví zaměstnavatelé nejsou s to, aby zachovali spravedlnost, leda když všichni zaměstnavatelé učiní dohodu, že ji budou zachovávat. To se děje pomocí organisací zaměstnavatelů, bez kterýchžto organisací je téměř nemožno předejiti konkurenční-

mu boji, jenž bývá velikým nebezpečím pro práva dělnická. Proto jest povinností podnikatelů a zaměstnavatelů zakládati a k dalšímu rozvoji vésti takovéto organizace, které se stávají normálním prostředkem ke splnění spravedlnosti."

c) Z týchž důvodů je nutno, aby si svá sdružení tvořili i zemědělci, řemeslníci, obchodníci, úředníci veřejní i soukromí.

d) Je pravda, v takových zájmových společnostech je i nejedno velké nebezpečí, že zájmy skupiny budou přepínány na úkor spravedlivých zájmů jiných skupin a celku: tak zvané skupinové (kolektivní) sobectví, které bývá ještě tvrdší a nebezpečnější než sobectví jednotlivců. Odpovědní činitelé musejí nepřetržitě a pečlivě bdíti, aby hned takové smýšlení ve sdruženích potlačovali.

e) „Církev doporučuje zřizovati smíšené komise (to jest v nichž zasedají zaměstnavatelé i zaměstnanci) jako prostředek k docílení dohody mezi nimi." (Sv. Stolic 5. 6. 1929).

45. Proč a pokud vyhovuje družstevnictví křesťanské sociální myšlence?

Myslíme zde nejen na družstva spotřební (konsumy), nákupní, výrobní, nýbrž i na družstva úvěrní (na př. raifeisenky).

a) Družstevnictví, jak ukázaly především raifeisenky, může býti velkým dobrodiním pro své členy. Vylučujíc myšlenku zisku a budujíc na zásadě svépomoci, umožňuje jim lacinější nákup, lepší prodej, levnější úvěr. — Školí své členy v oborech, které v životě mají vysokou cenu. Pěstí v nich myšlenku sebedůvěry. Umožňuje jim soutěž s velkokapitálem. A když se při opatrném hospodaření přece docílí nějakých zisků, mohou z něho býti podporovány podniky a zařízení, která jsou nutností pro kraj, která však svou povahou jsou nevý-

nosná a odkázaná na pomoc jinou, aby se hradil provozní schodek.

b) Avšak družstevnictví může býti i nezdravé, když ničí samostatné živnostníky, kteří svědomitě plnili svou společenskou úlohu; když se zavádí jako přechod k budoucí socialisaci; když se ho zneužívá, aby se některá politická strana zmocnila vlády nad celkem; zkrátka když se nedbá základní myšlenky družstevnictví (to jest pomoci drobnému člověku) a když se z něho dělá jen prostředek pro dosažení různých cílů dobyvačných.

48. Znamenalo by uskutečnění „stavovského zřízení“ zisk pro lidstvo?

Stavovské zřízení záleží v tom, že všichni, kdo jsou zaměstnáni v témže oboru výrobním nebo konají pro společnost stejné služby, vytvoří přirozenou jednotu — bez ohledu, zda jsou zaměstnavateli či zaměstnanci. „Jako je přirozeno, že ti, kdo bydlí blízko sebe, tvoří obce, tak je rovněž přirozeno, že ti, kdo pracují v témže stavu nebo povolání tvoří sdružení jakési“ („Quadragesimo anno.“)

Těmto stavům ať se ponechá co největší samospráva, aby si mohly vyřizovati záležitosti spadající do jejich oboru svobodně, jen když nebude jejich jednání v rozporu s obecným blahem. Tímto právem sebeurčení se stavovské zřízení, jak je žádáno přirozeným rozumem a tedy i křesťanstvím, podstatně liší od stavovského zřízení ve státech fašistických, kde život „stavů“ jest určován státní mocí.

Veliký zisk, jež vnáší stavovské zřízení do hospodářského života, spočívá v tom: Nyní je hospodářský život určován namnoze myšlenkou třídního boje: ve stavovském zřízení je určován myšlenkou spolupráce.

Stát.

47. Která jest nejprvnější úloha státu v hospodářském životě?

Prvním úkolem státu v hospodářském životě jest chrániti právní řád, aby každému, což jeho jest, bylo dáváno, ponecháváno, prokazováno, aby tedy nikdo nebyl ve svých hospodářských právech rušen.

48. Smí stát sahati na vlastnická práva svých občanů?

Soukromé vlastnictví je právem přirozeným a stát není na to, aby práva svých občanů rušil, nýbrž aby je chránil. Proto soukromé vlastnictví jednotlivců musí i pro stát býti nedotknutelným.

Když však obecné blaho toho nutně vyžaduje, smí stát zasahovati i do soukromého vlastnictví lidí, ale zase jen potud, pokud je to pro obecné blaho nutně potřebí. Tu může stát ukládati omezení v používání majetku, smí za spravedlivou náhradu majetek i vyvlastniti.

Kdyby stát sahal na soukromý majetek bez dostatečné příčiny, zavinil by jednu z nejtěžších chorob státu: právní nejistotu.

49. Je v pořádku, když stát některé hospodářské podniky vede přímo sám?

Jest výhodou, když některé obory hospodářského života obhospodařuje stát sám. Tak na př. když některý obor nebo podnik je tak důležitý pro společnost, že jeho vlastníci stávají se skutečnými diktátory ve státě. Nebo když některý podnik je v takových ohromných rozměrech a vyžaduje takové prostředky, že soukromíci na tento úkol naprosto nedostačí. Nebo když anarchie hospodářského života někde velice se rozmohla, a musí býti ráznými činy umožněn přechod k normálním poměrům.

Moderní život se svou složitostí žádá po stá-

tu takového přímého obhospodařování v měřítku stále větším. Ale při tom musí stát se míti na pozoru, aby nebral na sebe kdejakou hospodářskou úlohu.

Neboť hospodářská činnost je v první řadě úkolem jednotlivců a menších společností; stát zde má zasahovati až tam, kde tito činitelé nestačí („subsidiární“ úloha státu v hospodářském životě). Když však stát na sebe nabere příliš mnoho hospodářských úloh, nemá možnosti dobře je provésti, dusí se pod nimi, a stává se neschopným, aby provedl své podstatné vlastní státní úkoly.

Dělnická otázka.

Dvě otázky předběžné.

50. Proč je dělnická otázka zvláště důležitá?

V každém stavu a povolání jsou dnes těžkosti. Velká řada nerozřešených obtíží jest dnes v otázce zemědělské, živnostenské, úřednické, v otázce svobodných povolání atd.

Avšak otázka dělnická je v současné době nejobtížnější a nejdůležitější.

Předně počet dělnictva jest mimořádně vysoký. V ČSR při sčítání v roce 1930 bylo napočteno mezi obyvatelstvem 6,537.000 lidí činných v povolání; z toho patřilo ke stavu dělnickému (počítaje do toho služebnictvo) 3 miliony 485.000 lidí; tedy většina obyvatel ČSR patří k dělnickému stavu.

Hospodářská situace dělnictva, aspoň u některých skupin, zvláště nejnižších, je dosud často neblahá a v dobách nezaměstnanosti se ještě zhoršuje; scházejí často i nejn nutnější věci. U jiných stavů a vrstev jsou též těžkosti; ale tam běží spíše o to, aby se předešlo proletarisaci a jejím zlým následkům; u děl-

nictva běží o to, jak je z osudných následků proletarisace vyprostiti; je snažší zabrániti, aby člověk do vody nespádl, než tonoucího vytahovati.

Avšak ještě daleko horší je situace duchovní. Dělnictvo, zvláště průmyslové, ztratilo z velké části víru, z níž bralo svou duchovní výživu, bylo zproletarisováno duchovně; jest jako suchý list, který byl větrem násilně odtržen od větve, z níž dostával přirozenou svou výživu, a teď je hříčkou větrů a zasychá. V málo kterém stavu jsou náboženská a mravní nebezpečí tak veliká, jako mezi proletariátem.

Proto obětavá práce mezi dělnictvem je dnes nezbytným příkazem víry.

51. Je to pravda, že námezdný poměr je celou svou podstatou nemravný?

Proti námezdnému poměru bývají pronášeny těžké obžaloby: práce lidská je prý pouhým zbožím, je to poměr otrocký jímž se šlape lidská důstojnost dělníka a p.; proto že tento poměr musí býti odstraněn a nahrazen aspoň společenským poměrem, dokud nedojde prý vůbec k zavedení společného vlastnictví.

Poměr námezdný nemůže se srovnávat s poměrem otrockým. Neboť otrok byl skutečně majetkem pánovým a to bylo skutečně snížení důstojnosti člověka. Ale v námezdném poměru ponechává si dělník plně svou lidskou důstojnost, postupuje zaměstnavateli pouze svůj výkon, a to přece není nic nedůstojného. Podobně není nedůstojné, když dělník pracuje podle vůle svého zaměstnavatele, poněvadž by potom každá poslušnost byla zneuctění důstojnosti člověka.

Je pravda, že může býti námezdného poměru zneužití k snížení důstojnosti dělníka; ale

tím není vinen námezdný poměr sám, nýbrž zlá vůle zaměstnavatele.

Osobnost člověka je něčím posvátným a nedotknutelným: „Nikdo nesmí beztrestně sahati na důstojnost člověka, k níž Bůh sám se chová s velikou úctou, ani mu dělati překážky v úsilí o dokonalost, která je v soulase s věčným životem v nebi. Ba ani kdyby člověk chtěl sám, nemá práva dovoliti, aby se s ním jednalo pod jeho lidskou důstojnost, ani nemá práva se dobrovolně skláněti v nějaké otroctví duchovní“ (Rerum novarum).

Poměr kapitálu a práce.

52. Je výroba hospodářských statků možna bez kapitálu?

a) Kapitálem rozumíme takové hospodářské statky, které slouží k výrobě nových hospodářských statků. Kapitálem mohou býti peníze, továrny, stroje, pozemky, suroviny a j.

b) Jest nesprávné, když se kapitál pokládá za něco vnitřně zlého. Když se uzná soukromé vlastnictví, pak se tím uznává i právo na užitek z majetku — zrovna tak, jako komu patří strom, tomu patří i ovoce stromu. Dále: je-li něco opravdu mým soukromým majetkem, smím toho používati k účelům, které uznám za dobré (pokud se ovšem tyto účely nepříčí mravnímu řádu), a tedy i k účelům výdělečným; jinými slovy smím toho používati jako kapitálu.

Může ovšem býti někdy kapitál nespravedlivý, když byl získán způsobem nespravedlivým, na př. podvodem, placením nespravedlivě nízkých mezd a pod.

c) Při výrobě za nynějších poměrů je kapitál nutností, poněvadž má-li práce něco opravdu vyrobiti, potřebuje surovin,

budov, strojů, to jest kapitálu. Velká část hodnoty nového zboží má svůj zdroj právě v tomto kapitálu, na př. v dobrých surovinách, dokonalejších strojích.

53. Jaký význam má při výrobě statků práce?

Vedle kapitálu je k výrobě nevyhnutelně nutná práce. „Ty nesmírné statky, z nichž pozůstává bohatství lidí, tvoří se a vycházejí z dělnických rukou, které pracují buď samy nebo jsou vyzbrojeny nástroji a stroji, a tak podivuhodně stupňují svou výkonnost. Ještě ani jeden národ nikdy se nepropracoval k lepší a hojnější zámožnosti, leč když spojili své úsilí ti, kdo pracují duchem a kdo pracují rukama“ (Quadragesimo anno).

54. Jaký je tedy poměr kapitálu a práce při výrobě?

Kapitál a práce potřebují se navzájem. „Nemůže býti kapitál bez práce ani práce bez kapitálu“ (Rerum novarum). A poněvadž jsou takto na sebe odkázány, není správné, když se proti sobě stavějí jako nepřátelé; jejich poměr má býti spolupráce.

55. Jak se chybovalo a chybuje při rozdělení výnosu výroby mezi kapitál a práci?

a) Chyboval a chybuje liberalism, když příliš velkou část výnosu chce uchvátiti pro sebe a dělníkům chce ponechat jen tolik, aby nějaké dělníky přece jen udržel.

b) Chybuje i socialism, když učí, že práce je jediným zdrojem směnné hodnoty zboží, že tedy dělníci mají právo na plný výnos práce a kapitálu že se má dáti jenom tolik, aby se při výrobě udržel.

c) „Je docela nesprávné, připisuje-li se buď jediné kapitálu nebo jediné práci to, čeho bylo docíleno jen spojením výkonnosti obou; a je naprosto nesprávné, když

jedna z těchto složek si přisvojuje veškerý výsledek díla, popírajíc účinnost složky druhé" (Quadragesimo anno).

Arci stanoviti navlas, kolik každému z obou činitelů přísluší, není možno; nutno se spokojiti jen přibližným stanovením jejich podílu. Zaplatí-li se dělníkům spravedlivá mzda, učiní se spravedlnosti zadost.

56. Jaké povinnosti mají k sobě ti, kdož poskytují při výrobě kapitál a kdož poskytují práci?

a) Dělníci „mají úplně a věrně plniti to, co bylo svobodně a v mezích spravedlnosti dojednáno v pracovní smlouvě. Nemá zaměstnavatelům dělati škody na majetku a nemá je urážeti; má se i při hájení svých práv chrániti násilí a nemá se dopouštěti vzpoury; nemá se stýkati s lidmi ničemnými, kteří před ním vykouzlují nespelnitelné naděje a veliké sliby, čehož následkem bývá pozdě se dostavující lítost a majetkové pohromy" (Rerum novarum).

b) Zaměstnavatelé „nesmějí považovati dělníků za otroky. Je spravedливо, aby měli v úctě jejich lidskou důstojnost . . . Je hanbou a nelidskostí, když se vykořisťují lidé jako nějaké zboží, aby se z nich docílilo zisku, a když se v nich cení toliko zdatnost nervů a tělesná síla, a všechno ostatní se pokládá za nic. U dělníka se musí dbáti náboženství a statků duchovních. Proto jest povinností zaměstnavatelů zaříditi, aby měl dělník ve vhodných dobách volno pro úkony zbožnosti; aby nebyl vydán svodům ke zkáze a lakadlům ke hříchu; a aby za žádnou cenu nebyl odváděn od péče o rodinu a o lásku k šetrnosti. — Rovněž se jim nesmí ukládati práce více, než stačí síly, a ani ne práce, která je v rozporu s věkem a pohlavím. Mezi nejdůležitějšími povinnostmi zaměstnavatele jest, aby platil spravedlivou mzdu." (Rerum novarum).

Spravedlivá mzda.

57. Spravedlivou mzdu neplatití je hříchem do nebe volajícím.

„Oklamávati někoho o spravedlivou mzdu je velikým hříchem, který svým křikem svolává na pomstu hněvy s nebe: „Hle zadržaná mzda dělníků . . . křičí od vás, a volání těch, kteří žali, vešlo v uši Pána zástupů.“ Jakub 5, 4. (Rerum novarum).

58. Kdy je možno mzdu pokládati za spravedlivou?

Aby se mzda stanovila spravedlivě, nutno míti na zřeteli několik věcí.

a) „Především se má dělníku poskytnouti mzda taková, aby stačila, a by mohl uživiti sebe i svou rodinu. Je arcí slušno, aby i ostatní rodina podle svých sil přispívala k společné výživě všech, jak to vidáme v rodinách rolnických. Je však velmi zlým zlořádem, jenž musí býti potírán všemi prostředky, když pro nedostatečnost mzdy otcovy jsou nuceny matky k výdělečné činnosti mimo domov a musejí zanedbávati své povinnosti jako matky a hospodyně. Vší mocí je tedy usilovati o to, aby otcové dostávali mzdu, jež slušně stačí na krytí společných potřeb rodiny“ (Quadragesimo anno.)

b) když výkon dělníků je nad průměr hodnotný jakostí a důležitostí nebo množstvím, je spravedливо, aby dostal mzdu vyšší.

c) Při stanovení spravedlivé mzdy nutno počítati s únosností podniku: někdy je menším zlem, když podnik platí menší mzdy, ale provoz se udržuje přece, než kdyby platil mzdy, jaké se za řádných poměrů mají platiti, ale podnik by se musel zavřít a nezaměstnanost by se zhoršila.

d) Nejsou pro celek dobré ani mzdy pří-

liš nízké ani příliš vysoké. Kde jsou mzdy nízké, tam je nedostatek, dělnická třída nemá zač kupovati; odbyť zboží vážne a proto vážne i provoz v továrnách. Když jsou mzdy příliš vysoké, snadno jsou spotřebitelé přetížení, což má zase vliv na odbyť; ale především zaměstnavatelé vzhledem na vysoké mzdy se snaží počet zaměstnanců co nejvíce omeziti, zavádějí raději racionalisaci, co nejvýkonnější stroje. A armáda nezaměstnaných roste. Nepomůže potom ukazovati pyšně na vysokou mzdu deseti tisíc privilegovaných, skvěle placených dělníků v racionalisované továrně, když statisíce jsou buď bez zaměstnání nebo mají jen mzdy hladové.

59. Co se myslí „odproletarisováním“?

Mzda musí býti tak vysoká, aby si dělník mohl dělati i úspory a nashromážďovati si časem nějaký majetek (nejlépe nemovitý); jinými slovy, aby bylo umožněno odproletarisování. Dokud nedojde k odproletarisování, není naděje na mír ve společnosti. Lidé, kteří nemají co ztratit, kterým na ničem nezáleží, jsou věčně nakloněni k rozvratům. „Nikdo ať si nenamlouvá, že je možno účinně uhájiti veřejný pořádek, pokoj a mír v lidské společnosti proti živlům revolučním, nepřikročí-li se mužně a bezodkladně k provádění tohoto příkazu (t. j. odproletarisování)” (Quadragesimo anno).

60. Jaký vztah má k spravedlivé mzdě sociální pojištění?

Mzda dělníka má býti taková, aby to, co vydělá za normálních poměrů člověk ve svém výdělečném věku, stačilo mu na slušné živobytí nejen v tomto výdělečném věku, nýbrž i v období, kdy už pro stáří nebo chorobu nebude moci vydělávati. Mimo to, život dělnický jest

vystaven velkým nebezpečím nemoci, nezaměstnanosti, úrazu, při některých povoláních i smrti. Proto jest vítati jako veliký čin pro dělnictvo, když se zavádí sociální pojištění, na něž přispívají dělníci sami, zaměstnavatelé a stát.

Je pravda, pokud je dělník zdrav, pocítuje odvádění příspěvků jako osobní ztrátu, a ostatní zdraví dělníci se svého osobního stanoviska nejednou i vysloví názor, že pojištění je břemenem a že by mělo odpadnout. Kdo však jen jednou viděl strašnou bídu, do níž upadne živitel i jeho rodina, přijde-li na něho nemoc, a odnikud není pomoci, ten chápe, jakým ulehčením pro proletářský život je pojištění právě ve dnech nejkritičtějších. A když člověk, jenž dovede s láskou k bližnímu správně ocenit sociální pojištění, proti závadám v pojištění se vyskytujícímu mluví, činí tak nikoliv z odporu proti myšlence pojištění, nýbrž právě z velké lásky k ní, aby byla očištěna od lidských nedokonalostí, a mohla tím dokonaleji rozvinouti své požehnané účinky.

Některé jiné současné požadavky dělnické.

61. Co soudíte o požadavku, aby se zvýšila účast dělníků na správě podniku?

a) Po převratě byl tento požadavek vyslovován s velikým důrazem, a výsledek byl, že byly uzákoněny závodní výbory pro větší podniky.

b) Myšlenka má zdravé jádro. Je dobré, když dělník je co nejvíce i duchem připoután k podniku, když má jistý vliv na jeho chod. Pak pracuje ochotněji; pak i trpělivěji snáší případné nesnáze v provozu, poněvadž těžkosti, při nichž jsme sami spolupůsobili, po

případě i spoluzavinili, snášíme mnohem lehčeji, než když rozhodovali jenom jiní. Je dále dobré, když dělníci mají možnost uplatnit své dobré nápady a zkušenosti. Zvláště v dobách, kdy myšienka demokracie a sebeurčení bývá stále zdůrazňována, je vhodné, pokud to jen jde, použití dělníků nejen pro výkonnou práci, nýbrž i ku správě.

c) Ale aby tato spoluúčast dělníků na správě podniků byla na prospěch a ne na škodu podniku, je nutno překonávat velké překážky. Dělníci se často dívají na věci jen se svého omezeného hlediska, a nikoli se zřetelem k celkové složité situaci. Bývají ve své jednostrannosti často velmi tvrdošíjní. — Nemají někdy smyslu pro zachovávání tajemství podniku o situaci finanční, obchodní a výrobní. Nemají dost vzdělání, aby mohli chápat mnohé nutné opatření a těžko jest jim mnohý obtížný problém vysvětliti.

A tak jejich spoluúčast bývá mnohdy neplodná, a oni sami ztrácejí proto na ní zájem. Někdy bývá tato spoluúčast na správě dokonce brzdou podniku.

Úlohou jest, vychovávat dělníky tak, aby pro spoluúčast na správě víc a více zráli.

62. Co souditi o požadavku dělníků, aby měli účast na čistém zisku podniku?

I v tomto požadavku jest zdravá myšlenka. Když má podnik slušné zisky, je v pořádku, když přilepší i svým dělníkům. Když dostanou spravedlivou mzdu a v letech úspěchu ještě podíl na čistém zisku, to jenom utužuje oddanost rozumných dělníků k podniku.

Ale nějakých zvláštních účinků nelze čekati ani od tohoto zařízení. Předně v přidělování podílu vidí dělnictvo jen jakousi formu almuž-

ny, a moderní dělník s odporem odmítá každou almužnu: „Jen nám dejte to, co nám patří, almužnu si nechejte!“ Dále podíl, kterého se jednotlivci dostane, bývá často velmi daleko za očekáváním. Dále účast na zisku se určuje hodně pozdě, musí se čekat, až účty za správný rok byly vypracovány. Když dokonce se přiděluje nestejněměrně na základě tajných měřítek, to může morálku a chuť k práci v továrně ještě dokonce otrávit; v podělených vidí se nadhaněči, tajní donašeči, slidiči továrníkovi, placení nepřátelé svých druhů.

Kde však podíl na čistém zisku se přikazuje upřímně, bez postranních úmyslů, za vzájemné důvěry mezi zaměstnavateli a zeměstnanci, tam bývá zdrojem sociálního požehnání.

63. Co soudíte o dalším zkracování pracovní doby?

Nelze namítati nic proti tomu, aby pracovní doba byla proti dosavadním zákonným ustanovením snížena, neboť racionalisací výkonost strojů velmi stoupla a mnoho dělníků upadlo do nezaměstnanosti. Je nutno co nejvíce lidí zařaditi do výrobního procesu, protože hospodářské statky mají živiti všecko lidstvo, a nebudou-li státy pečovati o to, aby lidé našli výživu v práci, budou musiti vynakládati ohromné obnosy na nezaměstnané a ještě nésti také všechny zhoubné následky, které jdou ruku v ruce s nezaměstnaností.

Ale ovšem, zavede-li se zkrácení pracovní doby, nutno zase činiti opatření, aby volných chvíl dělníci užili ke svému prospěchu, nikoli zhoubně (problém „volných chvíl“).

64. Který jest základní předpoklad, aby všechny moderní sociální vymoženosti byly pro dělnictvo požehnáním?

Jedním z nejdůležitějších předpokladů, aby se zlepšilo postavení dělnické třídy, jest mrav-

ní výchova dělnictva. Každé právo nese s sebou odpovědnost. Čím větší práva, tím větší povinnosti. Čím větší práva a úlohy si dělnictvo získává, tím vyspělejší smysl pro povinnost je nutný, to jest tím dokonalejší mravnost v dělnické třídě musí býti. Nejlepší zařízení a nejlépe myšlené zákony mohou se stát metlou pro společnost, když lidé, kteří je provádějí, nejsou umraveněni. A práva v rukou člověka neumraveněného jsou jako ostrý veliký nůž v rukou dítěte.

Naopak, čím více byla v lidech vypěstěna mravnost, tím svědomitěji budou používatí všech svých práv ku prospěchu svému vlastnímu, své dělnické třídy, svého státu.

Protože pak náboženství jest nejvyšší mravní silou, musí býti jedním z hlavních cílů: návrat dělnické třídy ke Kristu!

Trojí vadný směr.

1. Kapitalism.

65. Co jest kapitalism?

Kapitalism je taková hospodářská soustava, ve které zvláště význačná úloha připadá kapitálu.

Středověký řemeslník nepotřeboval k zařízení své dílny příliš mnoho peněz; hlavní věcí bylo, aby sám a jeho dělníci dobře pracovali (nekapitalistická soustava). Moderní továrny si nemůže vybudovati a zařídit nikdo, leda kdo si dovede opatřit veliký kapitál; a dále musí si opatřit i veliký kapitál do provozu, aby měl na suroviny, na mzdy, aby mohl zákazníkům čekat. I v továrně je potřebí lidské práce, ale nejlepší práce, kdyby nebylo ohromného kapitálu, by nespravila nic (kapitalistická soustava).

66. Je kapitalismus mravně dobrý či špatný?

Kapitalismus „není vadný již svou podstatou“ (Quadragesimo anno). Jsou v něm i prvky dobré: Technický pokrok. Osobní příčinnost a vynalézavost. Důmyslné používání všech možností na světovém trhu. Snaha dodávat lidem výrobky laciné. Budování velikých podniků, jako moderní doprava po moři, železnicí, letadly. Sprostředkování výměny zboží i mezi zeměmi nejvzdálenějšími, atd. Všecky tyto věci, pokud jsou ve správných mezích, mohou býti velikou službou pro lidstvo.

Ale v praxi kapitalismus bývá na mnohých místech pro lidi nešťastím. Často jeho nejvyšším cílem je nikoliv sloužit lidstvu, nýbrž docílit nejvyšších zisků. Kde tato touha jej ovládne, pak mu není svatým nic: dělníkům platí mzdy nespravedlivě nízké, dělníky starší bezcitně propouští z práce, odírá spotřebitele vysokými cenami zboží, ubíjí v bezcitné soutěži všecky, kdo mu přijdou do cesty, stát hledí dostati do své moci, aby vším zákonodárstvím i správou sloužil jen jeho zájmům, nedbá neděle, svátků a vůbec zákonů Božích a církevních. Všude a ve všem uplatňuje tvrdé právo silnějšího. A výsledkem této nezkrocené touhy po zisku a nadvládě je, že „veškerý život hospodářský se stal příšerně tvrdým, bezcitným, ukrutným“ (Quadragesimo anno.)

Kapitalismus může vykonati mnoho dobrého pro lidstvo. Ale jen pod jednou podmínkou: Když odloží svou bezmeznou touhu po zisku a když se pokorně postaví do služeb potřeb lidstva.

2. Socialism.

67. Co chce socialism?

Socialismus chce pomoci dělnické třídě tím, že by se třídním bojem větší majetky pře-

vedly do vlastnictví státu, a že by se tak vytvořila nová společnost bez třídních rozporů, která by zabezpečovala pozemské štěstí všemu pracujícímu lidu.

Socialism se ve svých požadavcích velmi zmírnil. Dříve žádal zespočtenštění všech výrobních prostředků; dnes drobné majetky chce ponechat soukromým vlastníkům. Dříve byl pro bezohledný třídní boj, který s násilím a krutostí dobývá proletariátu práva; dnes je ve svém vystupování proti „měšťáctvu“ mnohem mírnější.

68. Smí být katolík socialistou?

Někteří katolíci se domnívají, že by člověk mohl beze všeho být socialistou. Dovolávají se toho, že socialism si získal značné zásluhy o dělnickou třídu, vůbec o vítězství spravedlnosti pro utlačované. — Je to pravda, že socialism jisté zásluhy o dělnickou třídu má. Posilňoval ji v odvaze k boji, a ve mnohých otázkách dělnického zákonodárství přišel s dobrými zákony. Velmi také přispěl k tomu, že proletariát, dříve jako prach rozptýlený, se spojil.

Přes to však pro katolíka jest závazným toto stanovisko: „Nikdo nemůže být zároveň dobrým katolíkem a opravdovým socialistou“ (Quadragesimo anno.) Hlavním důvodem je, že opravdový socialism neuznává nadpřirozeného života a nechce znáti leda jenom život pozemský: pravý smysl života že je pozemské štěstí.

Tato praktická nevěra prostupuje celou soustavu socialismu („Marxův dějinný materialism“) a působí v náboženském ohledu s jistotou téměř neodvratnou na ztrátu víry u stoupenců. A tak získal-li si socialism jisté zásluhy o hmotné zlepšení v dělnické třídě, způsobil této třídě ztráty daleko

větší a nenahraditelné v ohledu náboženském.

Socialism bývá i těžkým nebezpečím pro osobní svobodu jednotlivců; osudně přepíná práva společnosti a zespolečenštěné (kolektivisované) výroby. „Tato ztráta lidské důstojnosti, již je nutno se podrobiti při „zespolečenštěném“ výrobním procesu, snadno prý bude vyvážena hojností statků společensky vyrobených, jichž se dostane jednotlivcům“ (Qudragesimo anno). Ale hospodářské statky jsou jen prostředkem, nikoli nejvyšším cílem člověka!

I z jiných důvodů je socialism pro opravdového katolíka nepřijatelný. Rodinu pokládá za záležitost čistě lidskou, zbavuje ji nadpřirozených sil, zcela ji podřizuje světským zákonům. Práci zbavil posvátného vztahu k věčnosti, oloupil ji o nadpřirozené posvěcení a snížil ji na pouhý - a v praxi často nenáviděný - prostředek k opatření chleba. Ze školy chce vypuditi náboženství. Stát má přetrhnouti všechny vztahy k církvi a k náboženství. Atd.

Také v hospodářském životě má socialism nauky pro křesťana nepřijatelné, na příklad o všeobecném zespolečenštění výrobních prostředků, pokud dosáhly jistých rozměrů, - učení, že kapitál je jenom naloupen na dělnictvu, - že práce má nárok na plný výnos díla a jiné.

3. Komunism.

69. Jaký je vnitřní vztah mezi komunismem a socialismem?

Komunism je v podstatě doopravdy provedený socialism. Oba vycházejí z týchž základních nauk. Kdežto však socialism současný setkal se se skutečným životem a jeho potřebami couvl a zmírnil v praxi svůj divo-

ký program, komunism nekompromisně trvá na radikálním programu nejen v teorii, nýbrž i v praxi.

Hlavní jeho programové body jsou: nejostřejší třídní boj, vystupňovaný v diktaturu proletariátu, bezohledně a třebas i nejkrvavějšími prostředky potírající všechny, kdo nepatří k proletariátu. Úplné zničení soukromého vlastnictví. Nenávistný vyhlazovací boj proti všemu náboženství.

„Komunism je protináboženský svou podstatou a pokládá náboženství za „opium pro lid“, protože prý náboženské pravdy, odkazující za hrob, odvádějí proletáře od úsilí o dosažení ráje sovětského, jenž je na této zemi.“ (Divini Redemptoris).

70. Čím je to, že se komunism mohl tak rychle šířit?

Komunism navazuje na skutečné potřeby a na oprávněné požadavky; slibuje, že odstraní zlořádu, zaviněnou liberalistickým hospodářstvím, že spravedlivěji rozdělí hospodářské statky. Probouzí ve svých stoupencích žhavou víru, že vytvoří novou, lepší společnost. Všechny zlořády dovede velmi účinně agitačně využít.

Komunismus pracuje dále propagandou, které snad v dějinách se nevyrovná žádná jiná propaganda, co do jednotnosti a promyšlenosti ústředního vedení, co do množství států, v nichž se provádí, co do rozmanitosti prostředků, jimiž pracuje (denní tisk, brožury, schůze, kino, divadlo, teror atd.), co do finančních prostředků.

Velikou výhodou komunismu je, že tisk z velké části umlčuje jeho hříchy, a že velká část tisku i inteligence mu dělá tiché spojení.

„Kde se podařilo komunismu zapustit kořeny a vládnout, tam všemi prostředky usiloval o zničení (a prohlašuje to otevřeně) křesťanské kultury a náboženství až do samých základů a

zháší v srdcích lidí a zvláště mládeže každou vzpomínku na ně" (Divini Redemptoris).

Komunism ničí nejsurovější rukou i nejkrásnější památky křesťanské kultury. Rozvrací neslýchaným způsobem rodinu. Nic mu nejsou životy a nejpřirozenější práva lidská. Teror komunistický krátkou cestou vraždí a stíná i své bývalé spolupracovníky, když nesouhlasí ve všem s držiteli nejvyšší moci. Komunism se nezastaví ani před nejhroznějšími a v největším rozsahu prováděnými zločiny. „Celé národy jsou v nebezpečí, že upadnou v barbarství ještě horší než bylo to, ve kterém se brodila největší část lidstva při příchodu Vykupitele" (Divini Redemptoris).

ŽIVOT OBČANSKÝ

Politika.

72. V kolikém smyslu se užívá slova „politika“?

Ve trojím:

a) Politikou se rozumí péče o obecné blaho pozemské.

Obecným blahem se rozumí všechny ty podmínky, které musejí býti ve státě uskutečněny, aby se v něm mohlo jednotlivcům dobře žíti. Aby mohla ryba dobře žíti, musí nejen sama býti zdráva, nýbrž musí i kolem ní býti dostatečné množství zdravé vody; tak má-li se život občanů řádně rozvinouti, musí stát ve veřejném životě zajistiti některé všeobecné podmínky. Jsou to na příklad: veřejná mravnost, právní bezpečnost, dobrý poměr se sousedními státy, příznivé podmínky pro zemědělství, průmysl, řemeslo a jiné stavy, dobré zákonodárství dělnické, dobré dopravní prostředky, vyspělé školství, ochrana náboženství a rodiny. Soubor těchto příznivých podmínek jmenujeme obecným blahem. Kde jsou tyto podmínky uskutečněny, tam se snaživý jednotlivec snadno propracuje i k blahu osobnímu.

Politika pečuje o obecné blaho pozemské; pečovati o blaho věčné jest úlohou společnosti jiné, Církve. Stát ovšem má Církvi v této její úloze býti nápomocen.

b) Jindy se politikou rozumí politika s t r a -

nická, t. j. uskutečňování programu strany a péče o zájmy strany a jejích stoupenců.

c) Konečně někdy se politika chápe ve smyslu zcela špatném: jako mazanost, prohnanost, intrikářství, které se neohlíží na to, používá-li prostředků mravně dobrých nebo zlých, jen když vedou k cíli.

73. Jaké stanovisko zaujímá k politice Církev?

a) Úkolem Církve není pečovat o blaho pozemské. Poněvadž tedy politika se obírá pozemskými záležitostmi, proto se Církev politikou přímo neobírá. Má tudíž křesťan v otázkách politického života volnost jednati podle svého vědomí a svědomí.

b) Tato jeho volnost však není naprostá. Neboť politiku provádí člověk, a člověk ve všem svém jednání, tedy i v politické činnosti, je povinen se řídit mravním řádem, jež podle ustanovení Božího střeží a vykládá Církev. Bůh dále nestvořil společnosti tak, že by v ní měl člověk svůj poslední cíl, nýbrž pozemský život jest jen přípravou na život věčný a jeho počátkem. Život pozemský a život věčný jsou si ce od sebe odlišné, ale jsou spolu spojeny, jako je tělo spojeno s duší. Proto má Církev na politice zájem předně potud, aby v ní ve všech otázkách byl zachován mravní řád.

c) Mnohé záležitosti veřejného života mají dvojí stránku; musí se o ně zajímati i Církev i stát. Na příklad manželství, škola, hřbitovy, veřejné postavení Církve. Takové otázky tedy nesporně patří mezi záležitosti politické; patří však stejně i mezi záležitosti církevní, neboť podstatně rozhodují o náboženském životě. Když se tedy Církev obírá takovými věcmi, to není s její strany politika, to jen plnění náboženských povinností, které jí Kristus uložil.

73. Jaké je základní stanovisko katolika k politice ?

a) Katolík nesmí podceňovati politickou práci a chovati se k ní odmítavě vůbec nebo aspoň netečně. „Účastniti se politického života náleží mezi povinnosti křesťanské lásky, neboť každý občan má, pokud mu to možno, přispívati ku blahu svého národa“ (Pius XI., 24. 11. 1933). „Katolíci by se prohřešili proti své těžké povinnosti, kdyby se nezajímali podle svých schopností o politické otázky v obci, v zemi, v státě“ (Pius XI., 24. 6. 1928). „Nechtíti míti nic s veřejnými záležitostmi by znamenalo nechtíti ničím přispěti k obecnému blahu a nechtíti nic pro ně udělati, a to by bylo hříchem; a to tím více, poněvadž katolíci již učením, k němuž se hlásí, jsou vybízeni, aby vše konali co nejdokonaleji a nejsvědomitěji. Naopak budou-li oni nečinní, zmocní se snadno rozhodování lidé, k nimž není možno míti velké důvěry. A to by bylo nebezpečím i pro křesťanskou víru; neboť o všem by rozhodovali jen lidé proti Církvi zaujatí nepřátelsky; a katolíci by byli bezmocní“ (Lev XIII., enc. *Immortale Dei*).

b) Čím větší má kdo schopnosti, vliv a vůbec čím příznivější podmínky, tím více jest povinen pracovati v politice, chápané v ušlechtilém slova smyslu.

Lidé mladí nemají přímo zasahovati do politického života, protože jim ještě chybí životní zkušenost, rozhled a rozvážnost; mají se však vzdělávati a vůbec připravovati, aby jednou mohli dělati politiku co nejlepší.

c) Politika stranická musí se nezbytně konati ve službách obecného blaha. Politici, kteří ji konají proti obecnému blahu, dopouštějí se hříchu, a to mnohdy velmi těžkého.

d) Politiku ve smyslu intrikánsství katolík ať odmítá.

Společnost.

75. Potřebuje člověk společnosti?

a) Společnost je pro člověka potřebná. Neboť člověk má nejrozmanitější potřeby, aby mohl svou existenci zachováti; a ještě četnější jsou tyto potřeby, má-li se dokonale rozvinouti i po stránce kulturní. Mnohé potřeby dovede si ukojiti svým vlastním přičiněním; mnohé však jenom tehdy, když žije ve společnosti. Dále protože jednotlivé společnosti nedovedou ukojiti všech potřeb, je nutná pro člověka, zvláště kulturního, celá soustava společností, od nejmenších až po veliké. Tak právo tvořiti si společnosti jest vepsáno v samu přirozenost člověka, čili právo sdružovací patří k přirozeným právům člověka; ještě jinak: právo sdružovací má svůj základ ve vůli Boží.

Příklady společností: rodina, obec, národ, stát, různé spolky kulturní, hospodářské a pod.

b) Člověku je Bohem ponechána veliká volnost, aby si tato sdružení uspořádal tak, jak jeho rozum a svobodná vůle uzná za dobré. Pevné základní formy předepsala moudrost Boží jen některým druhům společností, jako manželství a Církvi.

c) Účelem společnosti jest, aby pomáhala člověku k dokonalejšímu rozvoji. Společnosti tedy, které by člověka činily horším nebo vůbec mu byly jen na překážku, ztrácejí existenční oprávnění, a stát jedná správně, když je ruší.

d) Poněvadž společnost lidská a jednotlivé společnosti jsou pomocníky člověka, má si jich vážiti a pro ně pracovati.

Poznámka. Zde se zmíníme jen o dvou závažných společnostech: národě a Církvi. Společnost rodinná byla probírána již výše, a společnosti státní bude věnován zvláštní oddíl.

a) **Národem** rozumíme takovou skupinu lidí, kterou spojuje v jeden celek vědomí, že mají stejnou minulost, stejné úkoly v přítomnosti, stejný jazyk, stejnou tradici, území, náboženství.

Dříve se hlavní váha kladla na stejný původ (ná-rod, od roditi se) a na zevnější znaky. Aspoň některé z těchto zevnějších znaků jsou nutností; avšak nejdůležitější je rys duševní (mentalita): vědomí sounáležitosti, jistý jednotný ráz cítění, nazírání, cílů.

b) **Národnost** jest vzácným statkem člověka. Duše průměrného člověka je zvláště citlivá k tomu, co se vztahuje k našim předkům, k dějinám našeho národa, k rodné půdě, k rodné chalupě, k národnímu kroji, písni, vůbec kulturním prvkům a tradicím národa. Ve styku s takovými národními hodnotami se probouzejí v naší duši síly, které jinak by byly v nás zůstaly utajeny. Bůh sám vložil do naší duše vědomí, že patříme k národnímu celku. On vložil v nás pocit lásky k němu a vnukává v nás chuť k obětem pro národ. Zanedbává jednu z nejúčinnějších vloh v člověku, kdo ne navazuje na přirozenou vlasteneckou náklonnost v člověku a nepoužívá jí, aby tím jistěji pomáhal duši k rozvoji.

c) **Katolík** je povinen býti věrným své národnosti. - **Odrodilectví** jest skvrnou na povaze. Každý národ má i své slabosti; jest záslužné, když katolík pracuje o jejich odstranění. Stejně je záslužné, když pracuje, aby duchovní i hmotné statky národní byly neztenčeně zachovány, když pracuje, aby příznivé schopnosti a možnosti v národě byly dobře zužitkovány, když konečně pracuje, aby národní kultura se vyvinula co nejdokonaleji, aby hospodářské poměry

se utvářily co nejpríznivěji, aby náboženský život se vyvinul v národě co nejlépe.

77. Jaké stanovisko má zaujímat katolík k Církvi?

a) Církev má za úkol pečovat o nejvyšší a nejdůležitější statky člověka: o jeho věčnou spásu. Jenom nekonečná Láska Boží dovede vymyslet a darovat lidstvu něco tak velikého, jako je Církev. Církev v překypující míře vyhovuje potřebám člověka, nejistě hledajícího cestu k Bohu: dává mu víc, než se odvažuje žádat, dává mu bezpečné vedení, dává mu i potřebné duchovní prostředky, aby cíle své cesty mohl dosáhnout.

Pro svůj účel a pro svůj původ jest Církev vznešenější společností než kterákoli společnost jiná.

Jest společností dokonalou, protože jí byly od Boha propůjčeny všechny potřebné prostředky, aby mohla své poslání splnit. — Jest společností neodvislou, svobodnou, protože Bůh chce, aby mohla své velké úkoly řádně splnit; nemohla by jich splnit, kdyby byla odkázána na milost a nemilost společností jiných.

b) Proto má si katolík být vědom, že žádná společnost nemůže mu prokázat dobrodiní tak velká jako Církev, má jí být vděčen, má být naplněn svatou radostí, že jest jejím členem, má její práva hájit, má se přičiňovat, aby její velikost byla stále více poznávána a uznávána i od lidí, kdo jí dosud neznají.

Stát.

78. Co je stát?

Stát je společnost, která je řízena jednotnou autoritou, která je vybavená svrchovanou mo-

cí příkazovací a donucovací, která má za účel obecné pozemské blaho a pokud možno vlastní určité území.

79. Jaký jest účel státu?

a) Jsou pozemské potřeby, kterých nedovedou ukojiti ani jednotlivci ani menší společnosti. Musí býti nějaká společnost veliká, obepínající všechny příslušníky onoho celku; společnost, která dovede vytvořiti díla a podniknouti akce, které mají důležitost pro celek a které mohou býti provedeny jenom soustředěním všech sil. Musí dále zde býti společnost, která může i donucovacími prostředky pracovati a donutiti živly odstředivé, aby i ony se připojily k společnému podnikání.

Bůh sám jest posledním zdrojem státu. Neboť nestvořil člověka tak, aby jej vybavil sám vším potřebným, nýbrž dal lidem vlohru společenskou, aby si opatřili spojeným úsilím mnohou věc sami. Stát jest, protože Bůh chtěl, aby člověk žil ve státě. Stát mu má poskytovat řadu dober. Stát jest tedy velkolepým Bohem chtěným instrumentem, aby jím byly opatřovány pro lidstvo nezbytné statky, potřebné pro obecné blaho.

b) Tento účel státu zahrnuje v sobě dvojí věc: Stát má předně chránit práva svých občanů, a to jak uvnitř hranic, tak i proti nepřátelům ze zahraničí.

Za druhé stát má také sám svou vlastní činností vytvářeti příznivé podmínky, podnikati akce a budovati díla, která jsou nutná pro obecné blaho, která však jsou nad síly jednotlivců a menších společností.

80. Je státu nezbytně zapotřebí?

Člověk by se - jak jest patrno již z účelu státu - nemohl plně a všestranně vyvinouti, kdy-

by nebylo velké společnosti pozemské, jakou je stát. Nemusil by to sice býti zrovna stát ve své nynější podobě. Ale nějaký stát by to musil býti.

81. Je zapotřebí ve státě autority, a to autority pocházející od Boha?

a) Ve státě jsou nejen občané, kteří mají smysl pro společné zájmy, nýbrž i takoví, kteří neradi spolupracují s jinými nebo kteří jsou dokonce živly rozkladnými a protispolečenskými. Ti musejí býti donuceni, aby společným zájmům neškodili. — Je dále možno, i když společný cíl byl stanoven, k němu spěti různými cestami; musí tedy býti někdo, kdo rozhodne, která z možných cest má býti zvolena.

b) Autorita má svůj původ od Boha. Neboť autorita znamená nadřízenost, znamená moc zavazovati bližního i ve svědomí; lidé však sami o sobě jsou si rovni; aby tedy nadřízený mohl ukládati závazky ve svědomí svému podřízenému, k tomu musí míti zmocnění od někoho vyššího - od Boha, jenž je pánem všech lidí. „Každý buď poddán mocnostem vyšším; neboť není mocnosti, leč od Boha, a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou. Proto kdo se protiví mocnosti, zřízení Božímu se protiví, ti pak, kteří se protiví, odsouzení sobě zjednají“ (K Římanům 13, 1—2). „Skrze mne králové kralují a zákonodárci vykonávají právo; skrze mne panují knížata a vladaři stanoví spravedlnost“ (Příslaví 8, 15—16).

c) Ale vždyť přece, na př. v demokracii, občané si volí představitele státní moci a tedy se zdá, jakoby lidé udíleli vladařskou moc. — Nikoli. Moc vladařskou udílí toliko Bůh. „Takovou volbou jest vladař označen, neudílejí se mu však již tím práva vladařská; a nepřenáší se tím na něho moc, nýbrž určuje

se toliko, kdo ji má vykonávati" (Enc. Diuturnum).

d) Tento původ autority z Boha není zeslabením, snížením autority, nýbrž jejím upevněním a nejvyšším zabezpečením. Pak se příkazům jejím dostává nadpřirozené důstojnosti a důrazu. Naopak když autorita jest odtržena od Boha, zeslabuje ji to a ničí. „Nic nebude ve světě znamenati autorita, nebude-li se opíráti o autoritu velebnosti Boží, a nebude pevnou přísaha, nepřisáhá-li se ve jménu Boha živého . . . Jak se může udržeti v platnosti jakákoli smlouva nebo jakou cenu může míti dohoda, kde chybí záruka svědomí, kde padla veškerá víra v Boha, veškerá bázeň Boží? Když byla rozvrácena tato základna, padá s ní každý mravní zákon, a pak není prostředku, jímž by se mohlo zabrániti postupnému, ale nevyhnutelnému zhroucení národů, rodiny, státu, i samé lidské kultury" (Enc. Divini Redemptoris).

82. Jest jenom jediná dobrá forma vlády?

Někdy se mluví tak, jakoby jen jediná forma vlády byla nejlepší pro všechny časy a poměry.

Avšak jsou velmi rozmanité stupně kultury u národů, jejich mravní stav, dějinný vývoj; proto za různých poměrů různé formy vlády splní nejlépe svou úlohu. Za určitých okolností nejlépe prospěje národu tato forma, za jiných jiná. „Není důvodu, proč by církve nesouhlasila ať již s vládou osoby jediné, nebo s vládou více osob, jen když tato vláda je spravedlivá a má cílem obecné blaho. Proto když zde není viny proti spravedlivosti, nebrání se národům vytvořiti si takovou ústavu, jež by byla přiměřenější buď jejich povaze nebo jejich tradicím a zvykům" (Enc. Diuturnum). „Právo vladařské není samo o sobě vázáno na určitou státní formu; je dobře možno

vybrati si tu neb onu, jen když opravdu účinně uskutečňuje obecné blaho" (Enc. Immortale.)

Skutečné poměry určitého národa mohou však velmi důrazně vyžadovati určité formy státní moci a brániti se proti této formě by mohlo znamenati těžce se provinili na obecném blahu. Tak na př. kulturní úroveň našeho národa, jeho dějinný vývoj, jeho nynější smýšlení jsou takové, že forma demokratická mu za daných poměrů odpovídá nejlépe.

Povinnosti státu.

83. Která je základní povinnost státu?

Základní povinností státu jest sloužiti obecnému blahu. Musí při všem jednání míti na zřeteli prospěch celku. Bylo by tedy přímo proti účelu státu, kdyby vládnoucí zneužívali své státní moci na úkor spravedlnosti a na úkor celku ve prospěch svůj osobní nebo své rodiny nebo své politické strany nebo svého stavu.

84. Kterou činností plní stát tuto svou úlohu?

a) **Vydáváním zákonů.** Zákony musejí býti spravedlivé: aby i břemena byla spravedlivě rozdělena i výhody rovnoměrně rozvrženy. Vždyť státní moc zákonodárná má býti obrazem zákonodárné moci Boží, a Bůh jest ve svých zákonech nejvyšší spravedlivý. Zákon podstatně nespravedlivý není zákonem, a nutno pracovati o jeho odstranění. Neboť účelem zákonů jest mezi jiným, aby byl zabezpečen ve státě vnitřní mír; nemůže však býti skutečného míru, když veliká část občanstva pociťuje, že se na nich děje křivda.

Zákony mají nejen potírati zlo ve státě, nýbrž i vytvářeti podmínky pro všestranný roz-

voj co nejdokonalejší; mají nejen počítati s potřebami přítomnými, nýbrž prozíravě mysliti i na potřeby budoucnosti.

b) Prováděním zákonů neboli veřejnou správou. Úředníci mají svědomitě a přesně prováděti zákony, nenadržující ani jednotlivcům ani skupinám. Jsou představiteli státní moci, nikoli stranníky. Musejí si býti vědomi, že jejich úkolem není šikanovati a trápit lidi zbytečným puntičkářstvím, nýbrž s jedné strany ochotná a osvětěná služba občanstvu, s druhé svědomité zastupování potřeb obecného blaha.

Zvláště ať svědomitost a spravedlnost zachovávají ti úředníci, kteří hospodaří se státními penězi a rozdělují státní prostředky.

c) Soudnictvím. Soudcové musejí si býti vědomi toho, že jsou představiteli vyšší spravedlnosti. Dobře je ve státě, ve kterém je naprostá důvěra ve spravedlivost a nestrannost soudů.

d) Řádným vedením státních podniků. Stát má při hospodaření na svých statcích, podnicích a vůbec při své hospodářské činnosti býti soukromému podnikání vzorem svědomitosti, obezřetnosti, hospodárnosti.

85. Smí stát na sebe strhovati všechna práva?

a) Tak zvaný „totální stát“ chce na svém území konati vše, co uzná za dobré, a nechce dbáti při tom práv jiných lidí a společností, když mu při tom zavazejí. Tvrdí, že ostatní mají práv jen tolik, kolik on jim přizná. — Takový stát nechce býti pokorným nástrojem v rukou Božích ve službách obecného blaha, nýbrž chce býti modlou, které se má podříditi vše.

b) Stejně by bylo chybou, kdyby stát chtěl sám konati i věci, na které docela dobře stačí jednotlivci, a kdyby zbytečně

přibíral na sebe stále nové a nové takové úkoly (etatism). „To, co mohou jednotliví lidé provést na vlastní odpovědnost a svým vlastním přičiněním, nemá se jim bráti z rukou a přenášeti na společnost; stejně je nespravedlností, když se převádí na větší a vyšší společnost to, co mohou vykonati a dobře provésti společnosti menší a nižší. Má tedy státní moc záležitosti a starosti méně důležité - které ji ostatně velmi rozptylují - přenechávati k vyřizování nižším sdružením; tak bude moci s větší svobodou, energií a účinností prováděti všechno to, co je jejím zvláštním úkolem“ (Enc. Quadragesimo anno).

86. Jaká práva musí ponechávati stát jednotlivcům, rodinám, menším sdružením, Církvi, Bohu?

Ať stát ponechá dostatečnou svobodu jednotlivcům. Čím vyspělejší budou jednotlivci, čím vyvinutější bude jejich iniciativnost, čím důležitější úkoly jim budou moci býti svěřeny, tím silnější bude stát. „Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů.“ Žádný stát nemá přebytek takových samostatných duchů.

Ať ponechá stát svobodu rodinám. Rodina je žírná půda, z níž vyrůstají zdravé klasy jednotlivých občanů; čím zesláblejší je půda rodinná, tím mdlejší, méněcennější občany dodává státu. Stát zabíjel by sám sebe, kdyby stále více chtěl sám pohltiti rodinu a její úkoly.

Ať ponechává stát dostatečnou svobodu menším společnostem: spolkům, družstvům, stavům. Vyrůstají z přirozenoprávního základu. Při rozsáhlé centralisaci taková skupina a její členové se nemohou uplatniti, jsou příliš nepatrní v takovém množství, jejich hlas tam zaniká; ve skupinách menších, kde jich není tak mnoho, kde si členové dobře rozumějí a neostýchají se před sebou, mohou vzniknouti

velmi užitečné náměty a mohou býti provedeny velmi cenné akce. Ideálem a silou státního života nesmí býti uniformita, nýbrž rozmanitost uspořádaná v jednotu.

Ať ponechá stát dostatečnou svobodu také Církvi. Není naprosto nutné, aby mezi oběma těmito vrcholnými společnostmi byla řvnivost; přirozený poměr mezi nimi je spolupráce, která ostatně jest požehnáním pro každou z nich. Umožňuje-li stát Církvi, aby mohla plně rozvinouti svou působnost na duše, dostává v náhradu vzácné statky: umravenost občanů, svědomitost úřednictva, upevnění autority, nadpřirozenou pomoc a jiné. Stát zase může Církvi poskytnouti podporu v jejích snahách, právní ochranu, odstraňování různých překážek zevnějších. Těží z takové spolupráce Církev a státu především občanstvo, které pro svůj život potřebuje obou těchto společností.

Stát ovšem musí svědomitě plniti i své závazky vůči Bohu. Neboť od Boha jsou nejen jednotlivci, nýbrž i společnost, i stát. Mají tedy Boha ctíti - také veřejně - nejen jednotlivci, nýbrž i stát, jakožto stát. A jako stát právem smí a musí žádati, aby to, co jest císařovo, dávalo se císaři, tak zase i Bůh jakožto nejvyšší Tvůrce, Pán a Cíl našeho světa, smí a musí žádati, aby také stát dával, což Božího jest, Bohu.

Povinnosti občana k státu.

87. Jaký jest základní poměr katolického občana k státu?

Katolík nevidí ve svém státu cosi cizího, nýbrž cosi, co v podstatě vyplývá z jeho vlastní bytosti; vidí v něm Bohem chtěné zařízení, kterého i sám potřebuje pro své pozemské blaho. Tomuto svému státu je povinen spravedlností a láskou - ještě ve větší míře, než je spra-

vedlností a láskou povinen svým jednotlivým bližním. Kdo jakkoli svou vinou oslabuje stát a jeho vliv, jest jako člověk, jenž bezmyšlenkovitě poškozuj e střechu, okna a snad i základy domu, v němž sám bydlí; jako kdo nebezpečně poškozuj e stroj a pneumatiku autobusu, v němž sám má na nebezpečné cestě jeti. Naopak čím bezvadnější a čím důmyslněji vypraven bude dům, v němž bydlím, tím lépe se bude v něm bydlet i mně; čím bezpečněji bude autobus i v nejmenších jednotlivostech zařízen, tím bezpečněji se v něm pojede i mně, čím lépe bude vybaven stát, tím lépe bude i pro mne.

Smýšlení občana, který vidí ve svém státě jen nepřítel e, proti němuž se stále jen zlobí, který vidí na něm jen chyby, který ve všem mu podkládá špatné úmysly, který nemá ani trochu porozumění pro jeho těžkosti a potřeby, jest smýšlení vyloženě nekřesťanské a nepřirozené.

88. Jaké povinnosti má občan ke státu podrobněji?

a) Především má se za svůj stát a za jeho ředitele modliti. Tato povinnost zní modernímu člověku ciz e a někomu i naivně. Kdo však ví, jaké těžké úkoly má stát a představitel e státní moci a jak lidské síly jsou nedostatečné, kdo dále z víry zná význam modlitby a její nutnost, ten pochopí, jakou je to nesmírnou škodou pro představitel e státní moci i pro stát sám, když se občanstvo přestalo za ně modliti, jakoby lidské síly stačily na všechno.

b) je povinen poslouchati zákonů. Občan úzkoprsý vidí v zákonech jen bič, který jej ustavičně chce bolestně po zádech šlehat a před nímž stále musí obratně uskakovati. Občan správného křesťanského smýšlení vidí v nich dobře uvážené cesty, po kterých se má dospěti k obecnému blahu.

c) pomáhati nésti státní břemena: platiti spravedlivé daně. Stát má těžké povinnosti finanční, a pořád nové další úkoly sociální se mu ukládají. Musí tedy míti i finanční prostředky, aby mohl požadavkům, které se naň kladou, dostáti,

konati službu vojenskou. Když státy ostatní jsou vyzbrojeny, nemůže ten neb onen stát zůstatí bezstarostným, protože v okamžiku by se stal kořistí lačného souseda, se všemi důsledky pro jednotlivce i pro stát.

d) přijímati ochotně občanské funkce v zastupitelstvu obecním a okresním, v obecních knihovnách, ve školních výborech, vůbec v zařízeních kulturních, sociálních, hospodářských, charitativních. Kdyby katolíci se chovali odmítavě, rádi zaskočí jiní, a takového úředního nebo poloúředního zařízení se pak snadno zneužije pro úmysly nekalé.

e) potírati zlořády, které se snad do státního života vloudily. Když se to koná s úmyslem, aby zlořády byly vymýceny, to není jednání mravně závadné. Naopak potírati energicky zákonnými prostředky závady, aby stát byl tím dokonalejší a pevnější, jest činem velké lásky ke státu. Nesmí se to ovšem dítí ze zásadní kritisovačnosti a nespokojenosti vůči státu ani z věčného mrzoutství. Musí se dále při tom postupovati s úctou, poslušností, spravedlností a láskou ke státu.

f) je potřebí, aby se občané záhy připravovali a aby připravovali svoje děti, aby byly vyspělými občany. Neboť státi se řádným občanem, který v nejrozmanitějších oborech veřejného života stojí plně na výši, není věc snadná, a vyžaduje důkladné přípravy a zkušenosti. Tyto potřebné poznatky a dovednost může si člověk opatřiti přiměřenou četbou, stykem se zkušenými lidmi, pozorováním a přemýšlením, ale přede-

vším prací: jako se chůzi naučím nejlépe tím, že chodím, tak práci v jistém oboru se nejlépe naučím právě prací.

Občanské povinnosti v demokracii.

89. Proč ukládá demokratická ústava občanu zvláštní povinnosti k státu?

Demokracie dává občanu větší práva a vliv na vedení státu než jiné vládní formy. Ale větším právům odpovídá vždy na druhé straně i větší míra povinností. V demokracii občan svým volebním lístkem spoluurčuje směr, jímž se bude ubírat stát, a má volnější dráhu a větší možnost, aby i sám byl zvolen k řízení osudů státu na tom nebo onom úseku. Aby však mohl tato svá práva vykonávat osvěceně a s požehnáním pro sebe i pro celek, musí si osvojit jisté vlastnosti a předpoklady, kterých by míti nemusil, kdyby řízení státu bylo jinými obstaráno tak, že by sám měl při tom jen úlohu trpnou.

Proto v demokracii jest i každý občan do jisté míry odpověden za to, co se ve státě děje. A když by katolík nepoužíval svých občanských práv, bude se jednou z toho před Bohem těžce odpovídati, a to tím více, poněvadž čím více se stavějí katolíci ve veřejných záležitostech stranou, tím více strhují na sebe všecku moc živly nebezpečné.

90. Které jsou tyto zvláštní povinnosti občana v demokracii?

a) Ať se řádně obeznámí se svými právy a povinnostmi. Musí se zajímat o veřejný život, aspoň o jeho důležité otázky. Musí býti obeznámen s příslušnými zákony. Musí si

opatřiti dobrý tisk, který by jej neskresleně poučoval o událostech a podával k nim nezabarveně potřebný výklad.

b) Dělati věcnou politiku spolupráce.

c) Svědomitě plniti svou povinnost volební. Pro katolíka za demokracie jest povinností, aby se voleb účastnil, aby se postaral, by byl ve volebních listinách. Když má v rukou volební lístek, tu rozhoduje nejen o zájmech svých, nýbrž i o osudu státu, o blahu svých bližních, o postavení Církve, o právech Božích. A i když by byla volba dobrého kandidáta zajištěna, přece jest povinností jíti k volbě: jednak je možno tím zvýšiti „kouzlo velkých čísel“, jednak dá se nerozhodným a méně samostatným (kterých je vždy dosti) dobrý příklad.

d) Katolíci ať jsou při své veřejné práci svorní.

Právě na svornost kladou papežové opět a opět nejvyšší důraz. Tak Pius XI. v jedné ze svých posledních velikých encyklik *Divini Redemptoris*: „Na všechny své dítky, každé společenské třídy, každého národa, obracíme se s novou a ještě důtklivější výzvou ke svornosti. Vícekrát již naše otcovské srdce bylo trpce zarmouceno rozpory mezi katolíky, rozpory, které vrhají do bratrovražedných zápasů syny téže matky Církve; rozpory, které bývají často malicherné ve svých příčinách, ale vždy osudné ve svých následcích. Tak býváme svědky, že lidé rozvratu, i když jich není mnoho, těží z těchto svárů, rozdmýchávají je a nakonec se jim podaří jejich plán, aby se katolíci potírali navzájem . . . Ti, kdo pracují, aby zvýšili rozpory mezi katolíky, berou na sebe strašnou odpovědnost před Bohem a před Církví“.

91. Smí katolík býti příslušníkem kterékoli politické strany, jen když mu vyhovuje?

a) Cesty, které vedou k dosažení obecného blaha, mohou býti různé. Katolík má plné právo, aby si vyvolil takový program, takovou stranu, která podle jeho nejlepšího vědomí a svědomí mu nejlépe vyhovuje.

b) Ale tato volnost jest pro katolíka omezena velmi přísnou podmínkou: „Katolíci mohou bez jakýchkoli námitek vstoupiti do politických stran, jen když tyto dávají bezpečnou záruku, že dbají práv Božích a že zachovávají zákony Církve“ (Pius XI. 4. 2. 1931). „Nic nebrání katolíkům, aby vstupovali do politické strany, v jejímž programu a v jejíž činnosti není nic, co by se přičilo Božímu a církevnímu zákonu“ (Pius XI. 6. 11. 1929). To jest ostatně samozřejmostí pro katolíka, který bere do opravdy Kristovo slovo: „Co pomůže člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši škodu trpěl?“

c) Je zradou na víře - jest blaživým pohledem pro peklo - jest přežalostným pohledem pro Krista, když politické strany stojící na křesťanských základech se navzájem bez lásky a bez citu potírají.

92. Které jsou choroby demokracie, před nimiž se má míti katolík dobře napozoru?

a) **Kritisovačnost.** Kritika sama o sobě nemusí býti zlá, může býti i velmi zdravá. Ale musí to býti kritika konstruktivní, jež chce zlepšovat, nikoli jen stálé zásadní slídění po chybách a chybičkách. Taková stále vrtající kritisovačnost povahu nakonec zcela otráví.

b) **Demagogie,** které neběží o obecné blaho, nýbrž jen o získání přízně davů, a proto staví do popředí jen věci, které davům lichotí nebo vůbec hoví.

c) Podceňování protivníků: vše, co navrhuje protivná strana, je špatné a musí být „strháno“, vše, co udělala neb navrhuje vlastní strana, musí být do nebe vychvalováno!

d) Slepá víra v neomylnost většiny s podceňováním kvality. Většina rozhodla, většina má pravdu. Nezáleží na tom, aby návrh byl vnitřně pevný, aby ti, kdo jej odhlasovali, měli dostatečnou odbornou způsobilost v dotyčné otázce. Většina odhlasovala, stačí.

e) Rejdy tisku, který svým podáváním událostí situaci často spíše kalí než zjasňuje, někdy z důvodů sensačnosti, jindy z demagogie, jindy ve službách ziskových.

Co dělati při domnělých nebo skutečných přehmatech státní moci.

93. Smí katolík pracovati o svržení zřízené moci a o změnu vládní formy?

a) Když je v některém státě zřízena vládní moc a slušně plní svou povinnost, není dovoleno usilovati o násilný převrat. „Kdo se protiví mocnosti, protiví se zřízení Božímu“ (K Římanům 13, 2). „Poddáni buďte všelikému zřízení lidskému pro Boha“ (I. Petrova 2, 13). A kdyby i přinesla nová vláda nějaké reformy: stoupenci staré vlády by se bránili, a tak nedošlo by se ke klidu. Není možno vybudovati řád ve státě na soustavně a nepřetržitě prováděném principu revoluce. I ti, kdo revolučně se dostali k vládě, žádají loyálnost, to jest aby jich občané poslouchali a nebouřili se.

b) Nic však nevádí, když se usiluje o zlepšení ústavy a o nápravu poměrů prostředky spravedlivými a zákonnými a když se

při tom zachovává poslušnost a úcta k zákon-
né autoritě.

c) Když byla nová vláda ustálena (i když
snad cesta, jak se dostala k moci, byla mravně
závadná), jest povinností katolíků za-
chovati jí věrnost. Nesmějí tedy usilo-
vati o znovazavedení staré vládní formy a
o návrat staré dynastie; jest neznalostí katolic-
ké mravovědy, když si takové kruhy přikláda-
jí jméno „legitimisté“. Neboť účelem vlády
není soukromé blaho určité rodiny,
nýbrž obecné blaho; autorita není sama
pro svůj zájem, nýbrž pro celek. Když tedy
jsou poměry ustáleny již jinak, usilovali o ná-
vrat starých řádů není legitimismem, nýbrž pro-
tizákonností. Sr. těžké výtky papežů těm ka-
tolickým kruhům francouzským, kteří nechtěli
uznati republiku a pořád ještě snili o zavedení
královlády dřívější panovnické rodiny.

**94. Jak si mají počínati katolíci ve výmínečném přípa-
dě, když stát vydává zákony jistě nespravedlivé?**

Jednáme zde jen o zákonech jistě nespra-
vedlivých. Neboť snadno se může státi, že se
některé zákony zdají tomu neb onomu obča-
nu nespravedlivými, nebo že je pokládá se své-
ho osobního hlediska za jistě nespravedli-
vé, kdežto s hlediska celku jsou nutností a te-
dy spravedlivé.

1. Když se dávají zákony, které jsou jistě
nespravedlivé a při tom i proti mravnosti nebo
proti vyšším příkazům Božím, pak to nejsou
vlastně zákony, poněvadž podstatnou
podmínkou zákona, jest aby sloužil obecnému
blahu; zákon nemravný však této podmínce vy-
hověti nemůže. V takovém případě platí pro
křesťana slovo apoštolů: „Více sluší posloucha-
ti Boha než lidí“ (Skutky apoštolské 5, 29). Kde
zákon žádá jednání proti zákonu Božímu, tam
křesťan nesmí ustoupiti a musí přinést i nej-

větší oběti pozemské. Tak když se po úřednících v Německu žádá odpad od Církve: „Tu se došlo k bodu, kde běží o statky nejvyšší a poslední, o spásu nebo o záhubu, a kde tudíž pro věřícího cesta hrdinské statečnosti je jedinou cestou spásy...Těm, kdo se domnívají, že by mohli se zevnějším vystoupením z Církve spojití vnitřní věrnost k ní, ať je vážnou výstrahou slovo Spasitelovo: „Kdo mne zapře před lidmi, toho i já zapru před Otcem svým, jenž je v nebesích“ (Lukáš 12, 9). (Encyklika „S palčivou starostí“).

2) Když zákony jsou nespravedlivé, ale nikoli vnitřně nemravné, a kdyby se občan bojem proti nim dostal do situace ještě horší, je moudřejší trpně jich poslouchati a vyčkati vhodného okamžiku, kdy bude možno úspěšně proti nim vystoupiti.

3) Kdykoliv je naděje, že se docílí odvolání nespravedlivých zákonů, ať je o to s největším úsilím a s nejpromyšlenějším plánem pracováno. Ať se při tom používá prostředků jen mravně přípustných a úměrných důležitosti věci.

98. Je mravně dovolena vzpoura proti zákonné vrchnosti, revoluce?

a) Všeobecně vzato revoluce dovolena není, poněvadž je to vzpoura proti zákonné vrchnosti. Oslavovati revoluci jako prostředek vůbec mravně dovolený je nebezpečím pro každý stát, a je znemožněním stálosti a trvání státu.

b) Za jistých podmínek nebyla by revoluce hříchem. Musily by však v takovém případě dány následující předpoklady, a to nikoli jen některý z nich, nýbrž všechny:

1. Statky, které jsou nespravedlivou vládou těžce ohroženy, musejí patřiti k nejvyšším

statkům člověka: spása duše, život, zdraví, majetek.

2. Všichni rozvášní lidé, a zvláště lidé velkého rozhledu a spolehlivého úsudku, uznávají neudržitelnost tohoto stavu.

3. Takovíto rozvášní lidé usuzují, že zdar je pravděpodobný, že tedy není se třeba obávat, že povstání bude potlačeno a že situace bude ještě horší než teď.

4. Nepoužívá se při ní prostředků nelidských.

5. Napřed se prokázalo, že všechny mírnější prostředky jsou účinné.

Důvod dovolenosti takové vzpoury formuluje sv. Tomáš Aquinský takto: Taková vláda „není spravedlivá, poněvadž jejím cílem není obecné blaho, nýbrž zájem soukromý. Proto zvrácení takové vlády nemá povahu vzpoury“ (Summa theologiae II. II. 102, 2 ad 3). Není tedy revolucionářem ten, jenž se brání, protože koná vlastně jen oprávněnou sebeobranu, nýbrž ten, kdo ohrožuje jeho nejvyšší statky.

c) Je velmi nebezpečné pohrávati si lehkomyšlně s revolucí, neboť snadno se jí může rozpoutati strašná občanská válka, jejíž následky bývají daleko hroznější než zla, jimž se měl udělati konec. A nebývá řídkým zjevem, že revoluce požírá i své vlastní strůjce.

Mezinárodní vztahy.

96. Proč je v naší době nutno přihlížeti i k mezinárodním vztahům?

a) Všecko lidstvo jest jedinou rodinou Boží. Jsme všichni dítkami téhož Otce. Je pravda, že národové jsou na různém stupni kulturního vývoje, že mají různé schopnosti, přednosti a nedostatky. Ale různost schopnos-

tí nemusí znamenat nepřátelství; vždyť pak se mohou národy navzájem doplňovati: mohou se od sebe přiučovati, přejímati duchovní i hmotné statky od sebe, pomáhati si navzájem: v kultuře, hospodářství, sociálním vývoji, v náboženském ohledu.

b) Národy jsou také navzájem na sebe odkázány; a zvláště nyní zdokonalením dopravy spojitost mezi národy ve všech směrech jest velmi složitá a mnohonásobná. Veliká část továren by musila zastaviti práci, kdyby nedostávala různých surovin z ciziny nebo kdyby svých výrobků nemohla dodávati do zahraničí. Mnohý stát by upadl v hlad, kdyby mu nedodávala cizina zemědělských plodin, a zase jiný stát by nevěděl, co si počínati s nadbytkem úrody. Svět se moderním vývojem stal spojitou nádobou. Tuto skutečnost člověk prostě uznati musí, ať již je jí potěšen nebo zarmoucen.

c) Tento stav vyžaduje nutně i jakési mezinárodní mravouky, která by lidi nutkala, aby při svém jednání stále počítali i s tím, jaké účinky budou míti jejich činy na život ostatních národů, aby tedy měli na paměti vždy, čeho vyžaduje toto mezinárodní soužití. Vedle obecného blaha státního vystupuje stále důtklivěji do popředí i obecné blaho mezinárodní.

d) Společnost národů v Ženevě jest představitelkou těchto potřeb mezinárodního života, a to představitelkou důležitou. Ale dosud její činnost pro mezinárodní blaho je velmi nedokonalá. Neboť její členové jsou ochotni poslouchati jejích rozhodnutí jen potud, pokud jsou jejich zájmům příznivá, ale pánovitě odmítají její směrnice, když jsou v rozporu s jejich zájmy, i když jsou to zájmy nízce sobecké.

e) Mezinárodní soužití nutně vyžaduje od států jiných ctností, které mnohému národu, zvláště jsou-li v něm mocné sklony k výbojnosti, nejsou příliš snadné: spravedlnost, láska, skromnost, ano i jisté sebezapírání a trpělivost.

97. Co soudíte o nacionalismu a imperialismu národů?

a) Nacionalismem rozumí se takové přepínání oddanosti svému národu, že člověk nechce uznati předností a rovnocennosti jiných národů, zato nechce viděti chyb vlastního národa, jeho předností vidí většími, chtěl by, aby všechny ostatní národy převzaly jazyk, kulturu a snad i politickou vládu od jeho národa. Tak aby tedy jeho národ byl pln slávy a moci a ostatní byly zastíněny a zdály se méněcennými a odvislými.

Nacionalism je nauka nekřesťanská. Takový národ jde jenom za svou ctižádostivostí; nechce uznati, že všechny národy mají stejně právo na život; že všechny mají právo, aby se vůči nim zachovala spravedlnost a láska; že vnucovati jinému národu svou vládu, uváděti jej v odvislost a zacházeti s ním podle práva silnějšího je zrovna tak proti mravnímu řádu, je zrovna tak hříchem, jako když se tak jedná s jednotlivým člověkem, ba hříchem ještě větším, poněvadž se zde páše nespravedlnost na takovém velikém počtu příslušníků národa a národů.

b) Ještě ve větším stupni jest proti mravnímu řádu imperialism, který chce prosaditi stůj co stůj stále další rozpínání vlastního národa, ať politické, aby jiné národy si podrobil v politickou odvislost, ať hospodářské, aby vykořisťoval jiné národy a sám bohatl nespravedlivými zisky nadřeny a naloupenými u nich.

Sobectví a tvrdost u jednotlivců bývají často až nelidské. Ale sobecký kořistnický imperialism národů bývá mnohdy ještě tvrdší a nelidštější.

98. Jaké stanovisko zaujímá křesťan k válce?

a) Válka útočná je jedním z nejstrašnějších zjevů v království Božím na zemi: dítky rodiny Boží se navzájem v tisících a desetitiscích vraždí a mrzačí! Je jedním z nejhroznějších zločinů; neboť ve válce otevírají se dokořán brány nejrozmanitějším zločinům a nemravnostem, a nejdražší statky lidí bývají hromadně ničeny. - Válka je docela nevhodný prostředek k zjednání spravedlnosti; neboť vítězem velmi často - jako při souboji - bývá nikoli ten, jehož věc je spravedlivější, nýbrž kdo je brutálnější a silnější. - Válka je katastrofou pro lidstvo zvláště dnes, kdy vzhledem na tuhou spojitost národů válečný požár, třeba ve svém počátku jen místní, snadno se může státi požárem světovým, a kdy rafinovanost zbraní úžasně stupňuje „výkonnost“ armád.

Proto válka útočná jako jeden z největších zločinů je zákonem Božím zakázána: „Nezabiješ!“

b) A přece, jest až ku podivu, jako v otázce války je lidstvo nepolepšitelně slepé. Po každé válce, u společných ohromných vojenských hrobů při bojištích a při pohledu na zástupy vojenských zmrzačených invalidů se ozývá slavnostní předsevzetí: „Již nikdy válku!“ Ale za několik let pod tou nebo onou záminkou stojí lidstvo ve válce zase, a zpracované zástupy po ulicích manifestují: „Čest národa toho žádá! Chceme válku!“

c) Válka obranná jest dovolena. — Má právo sebeobraný jednotlivec. Má právo a také povinnost sebeobraný i stát. Opatrný

musí býti národ zvláště tehdy, když jest obklopen státy dobývačnými a bezohlednými.

Za takových okolností i nákladné vydržování armád i pěstění brannosti v národě jest mravně dovoleno, ba i záslužno, koná-li se vše v mezích, jak toho poměry skutečně vyžadují.

Avšak i válka obranná smí býti vedena jen tehdy, když je patrné, že je jí na obhájení národních statků skutečně zapotřebí. Dále za všech okolností nesmí býti při válce používáno metod nelidských, zakázaných právem mezinárodním.

d) Musí býti snahou, aby lidstvo bylo vychováváno pro mír, aby z duší výchovou byly vymycovány ty pudy, které nutně vedou k válce. Musejí dále bezohledně býti jako největší škůdcové lidstva pranýřovány ty živly zřejmé i podzemní, které buď veřejně nebo potají štvou do válek.

SOCIÁLNÍ OTÁZKY

Pojem a důležitost sociální otázky (1-4) .	. Str. 7
Kdo má povinnost spolupracovati při řešení sociální otázky (5-7)	9

RODINA

Důležitost a náboženský ráz rodiny (8-12) .	12
Poměr manželů mezi sebou (13-18)	. 15
Poměr mezi rodiči a dětmi (19-24)	. 17
Co nutno podnikati pro upevnění rodiny (25-29)	. 21

ŽIVOT HOSPODÁŘSKO-SOCIÁLNÍ

Základní zásady hospodářského života (30-34)	. 25
Soukromé vlastnictví (35-41)	. 28
Vedoucí činitele v hospodářském životě	
Osobnost jednotlivců (42) .	. 33
Sdružená svépomoc (43-46)	. 34
Stát (47-49) .	. 37
Dělnická otázka	
Dvě otázky předběžné (50-51) .	. 38
Poměr kapitálu a práce (52-56)	. 40
Spravedlivá mzda (57-60)	. 43
Některé jiné současné požadavky dělnické (61-64)	. 45
Trojí vadný směr	
Kapitalism (65-66) .	. 48
Socialism (67-68) .	. 49
Komunism (69-71)	. 51

ŽIVOT OBČANSKÝ

Politika (72-74) , .	. 54
Společnost (75-77)	. 57
Stát (78-82)	. 59
Povinnosti státu (83-86)	. 63
Povinnosti občanů k státu (87-88)	. 66
Občanské povinnosti k demokracii (89-92)	. 69
Co dělati při domnělých nebo skutečných přehmatech státní moci (93-95) .	. 72
Mezinárodní vztahy (96-98)	. 75

Dr. Bedřich Vašek

SOCIÁLNÍ KATECHISMUS

**Knihu vydalo
Sdružení Katolické omladiny
Československé
v Brně 1937**

**Vytiskla
knihtiskárna
Františka Navrátila
v Břeclavi**

TISKOVÁ OPRAVA:

Na straně 52. čtvrtý řádek z dola chybí následující otázka: 70. Je komunismus dobrý, či je neštěstím lidstva?
Na straně 56. má být místo čísla 75 číslo 74.

Je třeba budovat nový sociální a hospodářský řád na zásadách Kristových, který by zabezpečil každému takovou existenci, aby mohl žít i se svou rodinou v dostatku.

Co potřebujeme k vybudování tohoto nového řádu?

1.) Především nežistné, obětavé, vytrvalé a žádných překážek se neleka-
jící práce všech katolíků.

2.) O r g a n i s a c e. Jednotlivec sám v takové akci neznamena-
ní něho. Spojíme-li se však v silnou organizaci a budeme vytrvale pracovat, dosáhneme jistě svého cíle.

P r o t o l

Přihlaste se k práci za nový sociální a hospodářský řád v zemi Moravskoslezské do řad katolické Omladiny, v Čechách, na Slovensku a Podkarpatské Rusi do řad katolické Mládeže, studující do řad katolického studentstva. Informace Vám zašle Svaz organizací katolické mládeže v ČSR se sídlem v Brně Běhounská ul. 22-24.

Provádějte příkaz arcibiskupa Stojana:

»Do města i na dědinu katolickou
Omladinu«

a příkaz

»SKMskupinu na každou dědinu«

Při každé skupině zařídte dětskou besídku a v ní soustřeďujte školní mládež.

Čtete a odebírejte časopis »Naše Omladina«, který čtenáře soustavně vychovává k práci a k boji za nový křesťanský, sociální a hospodářský řád. - Předplatné 12 až 14 Kč ročně.

**SOCIÁLNÍ NAUKU CÍRKVE PODÁVAJÍ PODROB-
NĚ ENCYKLIKY:**

Lva XIII. RERUM NOVARUM,
o otázce dělnické, II. vyd. 1935, 3 Kč.

Pia XI. QUADRAGESIMO ANNO,
o vybudování společenského řádu, III. vy-
dání 1935, 3 Kč.

Pia XI. CASTI CONNUBII,
o křesťanském manželství, 1935, 3 Kč.

Pia XI. DIVINI REDEMPTORIS,
o bezbožeckém komunismu, a S palči-
vou starostí, o postavení katolické Cír-
kve v Německu, II. vydání, 1937, 5 Kč,
(lidové vydání encykliky Divini Redem-
ptoris, zvláště 80 hal.).

Všecky tyto encykliky přeložil profesor
dr. B. Vašek a vydalo Lidové knihkupec-
tví v Olomouci.

Spisy Dr. B. Vaška:

KŘEŠŤANSKÁ SOCIOLOGIE.
Díl I. Život sociální 1937, 37 Kč. Díl II: Spra-
vedlnost v životě hospodářském (rozebrá-
no). Díl III. Sociální práce (rozebráno).

**RUKOJEŤ KŘEŠŤANSKÉ SOCIO-
LOGIE.**
II. vydání, 1937, 15 Kč.

KATOLICKÁ AKCE
II. vydání 1934, 12 Kč.